

PAPER DETAILS

TITLE: "Kadin, Ailenin Dahiliye Nâziridir." Bir Osmanli Kadin Dergisi: Parça Bogasi

AUTHORS: Nermin GENÇ,Senay DÖNER

PAGES: 815-860

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1574386>

“Kadın, Ailenin Dahiliye Nâzırıdır.” Bir Osmanlı Kadın Dergisi: *Parça Boğçası*

Nermin GENÇ,* Şenay DÖNER**

Öz

Tanzimat'ın ilânıyla beraber hız kazanan ve Osmanlı İmparatorluğu'nu her alanda dönüşüme uğratan düşünsel ve yapısal değişim süreci, basın hayatına da etki etmiştir. Özellikle II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar çıkarılan yayınlar arasında giderek önemli bir yer işgal ettiği görülen kadın dergilerine de yansıyan bu değişiklikler, Osmanlı kadın hareketine hız kazandırmıştır. İlk kadın dergisi olan *Terakki-i Muhadderat*'ta (1869), Batı'daki feminist hareketler ve kadınların eğitimi üzerinde durulmuştur. Kadınlara mahsus dergilerin büyük bir bölümünde, onların sosyal hayata katılımları ve meslek sahibi olmaları teşvik edilmekle beraber, “aslî vazîfeleri” olarak görülen aile içi sorumluluklarını ihmal etmemeleri gerektiği de vurgulanmıştır. Bu çalışmada, II. Abdülhamid döneminde basılan *Parça Boğçası* adlı kadın dergisinin içeriğinin değerlendirilmesi ve aynı dönemde neşrolunan başlıca kadın dergileriyle mukayesesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, derginin yayımlandığı dönem içerisindeki yeri, muhtevası ve yazarları hakkında kısaca bilgi verilerek, dönemin aile ve toplum anlayışı hakkında bazı ipuçları tespit edilmeye çalışılacaktır. Her ayın birinci ve on beşinci günlerinde çıkarılması hedeflenen derginin sahipleri, Hatice Semihâ ve Râbiâ Kâmile hanımlardır. Dergide, ev düzeninden çocuk bakımına, aile saadetinden güzel ahlâk ve yemek tariflerine kadar pek çok konuya yer verildiği görülmektedir. Bu sebeple dergi, Cumhuriyet dönemine geçiş sürecinde, kadına izâfe olunan görevler, kadının toplum içindeki yeri ve bunların değişim sürecini göstermesi bakımından önemli detaylar barındırmaktadır.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü. ngencnermin@gmail.com Orcid: 0000-0002-8285-8793.

** Doktora Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Tarih Bölümü. senaydoner@gmail.com Orcid: 0000-0003-0010-4347.

Dergide yer alan bir yazıda, XVII. yüzyıl Fransası'nın Katolik din adamı meşhur Fénelon'un kızların eğitimi üzerine kaleme aldığı eserinden faydalandığı görülmektedir. Ayrıca, dönemin meşhur isimlerinden Şair Nigâr Hanım'ın, annelik duygusu, evlat sevgisi gibi konu bütünlüğü arzeden şiirlerine de *Parça Boğçası*'nda yer verilmiştir. Bu incelemenin sonuna, *Parça Boğçası*'nın latinize metni de ilâve edilerek, araştırmacıların istifâdesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Parça Boğçası, Osmanlı Kadın Dergisi, Aile, Çocuk bakımı.

“The Woman is the Interior Minister of the Family” An Ottoman Women's Magazine: *Parça Boğçası*

Nermin Genç*, Şenay Döner**

Abstract

The intellectual and structural change process, which gained momentum with the proclamation of the Tanzimat and transformed the Ottoman Empire in every field, also affected the press life. The changes reflected in women's magazines, which are seen to have increasingly important place among the magazines published from the II. Meşrutiyet to Republican period, accelerated the Ottoman women's movement. The first women's magazine, *Terakki-i Muhadderat* (1869), focused on the feminist movements in the West and the education of women. While women are encouraged to participate in social life and have a profession in a large part of such magazines, it is also emphasized that they should not neglect their domestic responsibilities, which are seen as their “primary duty”. In this study, it is aimed to evaluate the content of the women's magazine called “Parça Boğçası” published during the reign of Abdulhamid II and to compare it with the main women's magazines published in the same period. In this context, some clues about the family and society understanding of the period will be tried to be determined by giving brief information about the place, content and authors of the journal in the period it was published. The owners of the magazine, which is aimed to be published on the first and fifteenth days of each month, are Hatice Semiha and Rabia Kamile. The magazine covers many topics, from home order to childcare, family happiness to good morals and some recipes. For this reason, the magazine contains important details in terms of showing the duties attributed to women, the place of women in the society and the transformation process of these in the above mentioned period. In addition, it is seen that the famous 17th century French Catholic clergyman Fénelon's work on the education of girls was used. The poems of the famous poet Nigâr Hanım, such as the feeling of motherhood and the love of children, are also included in the magazine. At the end of this study, the latinized text of the *Parça Boğçası* was added and make available to the researchers.

Keywords: Parça Boğçası, Ottoman Women's Magazine, Family, Childcare.

Giriş

Tanzimat’ın ilânıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda siyaset, hukuk, iktisat, eğitim ve düşünce gibi pek çok alanda kendisini gösteren değişim süreci, edebiyat, basın hayatı ve kadınlara yönelik yayınlara da tesir etmiştir.¹ Bu dönemden itibaren Türk kadınının toplum içindeki yerinin sorgulanmaya başladığı, kadın hakları ve eğitimine dair fikirlerin, Batı’nın da tesiriyle, Tanzimat aydınlarının üzerinde önemle durduğu meselelerden birini teşkil ettiği görülmektedir.² Dönemin meşhur aydınlarından biri olan Ahmed Mithat Efendi, cesur görüşleri ve öngörülerıyla kadın-erkek eşitliğini savunmuş, zamanı geldiğinde kadınların da her türden mesleği özgürce icra edebileceklerine işaret etmiştir. Mithat Efendi, içinde bulundukları şartlar yüzünden fuhuşa zorlanan kadınların günâhkar olduğu düşüncesine de karşı çıkmış ve bu sebeple kendilerine verilen cezaları şiddetle tenkit etmiştir.³ Ancak kadın hürriyeti ile bu denli alakadar olurken, belki de modernleşme hareketini halka benimsetebilmek kaygısıyla, millî geleneklerin muhafaza edilmesi görüşünden de vazgeçmemiştir.⁴ Kadının toplum içindeki yerinin sorgulanmaya başladığı ve bu tür fikirlerin öncelikle edebî eserlerde, daha sonra ise süreli yayınlarda dile getirildiği Tanzimat dönemiyle birlikte, kadın hareketinin ilk tohumları atılmıştır. Ayrıca kadın erkek eşitliğine dair fikirler, başlangıçta yalnızca dönemin aydınlarının tartıştığı ve eserlerinde ele aldığı bir konu olmanın dışına çıkamamış olsa da, ileride gerçekleştirilecek olan hukukî düzenlemelere zemin hazırlaması bakımından da önem arz etmektedir.⁵

Meşrutiyet yıllarında kurulan kadın dernekleri vasıtasıyla, kadının temel hak ve özgürlükleri gündeme gelmiştir. Esasında, sivil toplumu gaye edinen çabaların bir tezahürü olarak görülebilecek olan kadın örgütlenmeleri, başlangıçta hayır dernekleri olarak teşkil edilmiş ve kadın haklarının toplumun nazar-ı dikkatine sunulması noktasında önemli bir işlev görmüşlerdir.⁶ Eğitim hakkı ve kadın erkek eşitliği üzerinde duran dönemin yazarlarına göre, kadınların iyi bir eğitim alması, tarihi iyi öğrenmesi, doğacak çocuklarına da bu bilinci aşılama adına önemlidir. Nitekim, “Kadınlar okuyup ne olacak, sadrazam mı olacak?” şeklindeki muhalif seslere, “Sadrazam olmayacak ama sadrazamlar yetiştirecekler.” şeklinde cevap

1 Şemseddin Sâmî, *Bir Elde İğne Bir Elde Kitap: Şemseddin Sâmî ve Osmanlı Kadınları*, (çevrimyazı ve inceleme: İrfan Karakoç), İstanbul: Kitapyayınevi, 2008, s. 9.

2 Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011, s. 73.

3 Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, s. 34.

4 Mardin, *Türk Modernleşmesi*, s. 66.

5 Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, s. 93.

6 Zafer Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, s. 18.

vermişlerdir.⁷ Bu dönemde, eğitim ile ilgili gelişmeler kadın dergileri tarafından da takip edilmiş ve birçok yayında yükseköğretimle ilgili konulara yer verilmiştir. Modernleşme sürecinden itibaren kadınların eğitime yönelik gösterilen çabaların bir neticesi olarak, 1870'te özellikle kadın öğretmen sayısının ve kız rüştiyelerindeki öğrenci sayısının artmasını sağlayan ilk kız öğretmen okulu Dârümuallimât açılmıştır. Dârümuallimât ile yalnızca öğretmen açığı kapatılmamış, kadınların toplum hayatındaki geleneksel konumları da önemli ölçüde değişmeye başlamıştır.⁸ Aynı dönemde üzerinde tartışma yürütülen meselelerden biri olan kadın erkek eşitliği hususunda farklı görüşlerin mevcut olduğu da görülmektedir. Kadın meselesi ile ziyadesiyle alakadar olan Şemseddin Sami ve Namık Kemal gibi bazı Tanzimat aydınları, iyi bir eğitim almasını savundukları kadını ailenin merkezine koyarak, özellikle annelik vasfı üzerinde durmuşlar ve kadınların en önemli vazifelerinden birinin de çocuk yetiştirmek olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle Şemseddin Sâmî'nin sözleri, kadınların eğitime verdiği önem kadar aile için kadının taşıdığı değeri göstermesi bakımından dikkate değerdir:

Aile kadın demektir. Cemiyet-i beşeriyenin saadeti aile saadetine, ailelerin saadeti kadınların terbiyesine mütevakıf olduğundan, kadınların terbiyesi cemiyet-i beşeriyenin saadetini müciptir.⁹

Osmanlı alimleri, aile kurumuna önem vermişler ve iyi bir ailenin teşekkül etmesi için evlilikten önce tedbir alınması, evlilikte denklik meselesi, yaş faktörü ve çok eşlilik gibi konular üzerinde yoğunlaşmışlardır. Türk erkeklerinin kadınlara değer vermemesi ve birden fazla evlilik yaptıkları gibi meseleler, Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyet gösteren misyonerlerin de propaganda faaliyetlerinde dile getirdikleri konulardan birini teşkil etmiştir.¹⁰ Esasında, yüzyıllar içerisinde "bir itibar ve iktidar kaynağı" hâline gelen Harem-i Hümayun da II. Abdülhamid devri entelektüellerinin eleştiri oklarını yönelttiği kurumlardan biridir.¹¹ İlk defa bu dönemde, Sultan'ın hediye ettiği saraylı bir kadını reddeden Hariciye Nazırı Ahmed Tevfik Paşa'nın tepkisi, bu anlamda oldukça önemlidir: Tevfik Paşa, Atina vazifesi esnasında tanıştığı İsviçreli eşine sadakat yemini etmiştir ve başka bir kadınla olması mümkün değildir. Geri çevrilmesi adetâ imkânsız olarak addedilen böyle bir armağan, en azından bazı çevrelerde, eskisi gibi kabul görmekten

7 Şeyda Özçelik, "Kadın Tarihi Açısından Statünün Değişen Görünümleri (1876-1935)", Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, 2017, s. 242-243.

8 Darümuallimat'ın kuruluşu, gelişimi ve faaliyetleri için bkz. Sevim Ceylan Dumanoglu, "Osmanlı Devleti'nde Kız Öğretmen Okulu Darümuallimat (1870-1924)", Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2019. Ayrıca bkz. Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011, s. 32, 58-60.

9 Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, s. 79.

10 Dinç, "Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Kadının Toplumsal Hak ve Hürriyetlerine Bakışları", s. 46-47.

11 François Georjeon, *Sultan Abdülhamid*, çev. Ali Berkay, İstanbul: İletişim Yay., 2020, s. 198.

çok uzaktır. Harem sistemi (veya Georgeon’un ifadesiyle doğrudan imparatorluk sisteminin kendisi), tehdit altındadır.¹²

Geç dönem entelektüellerinden İzmirli İsmail Hakkı, Ahmet Hamdi Aksekili, Celal Nuri ve Necmeddin Sadak gibi isimler de kadının aile için önemine dikkat çeken isimler arasındadır. II. Meşrutiyet dönemi düşünce yapısına etki eden fikirleriyle devrin önde gelen şahsiyetlerden biri olan Abdullah Cevdet’e göre ise kadının görevi, ev düzenini sağlamaktır. Ahmet Rıza Bey, kadının evde oturup çocuk doğurmasının doğanın kanunu olduğunu savunmuştur.¹³ Tevfik Fikret ve Abdülhak Hamit gibi yazarlar da eserlerinde bir milletin medeniyet ölçüsü olarak kadının önemine işaret etmişlerdir.¹⁴ Ziya Gökalp’e göre ise kadın, Osmanlıdaki geleneksel yaşam biçimini bırakarak, yeni hayat çerçevesi içinde evden kurtulup toplum hayatına karışmalıydı. Gökalp, Batı’daki aileleri örnek alan ya da çok eşliliği, örtünmeyi savunan gelenekçi yazarlara karşı çıkmıştır. Ona göre yeni Türk ailesi Avrupa medeniyetinden esinlenecek, fakat birebir taklit etmek yerine Batı kültürünü kendi kültürüyle yoğuracaktır.¹⁵

Osmanlı toplumunun Batılılaşmasında basının rolü büyüktür. Özellikle kitap, dergi ve gazete vasıtasıyla Batı kültüründeki maddi ve manevi unsurların Osmanlı basınında yer almaya başlaması toplumun kültürel değişimini etkilemiştir.¹⁶ Osmanlı kadın dergileri de ele aldığı giyim-kuşam, moda, süs, güzellik, kadın-erkek eşitliği gibi kadın meseleleri ile Osmanlı kadınının modernleşmesinde önemli bir işlev görmüştür.¹⁷ Kadın dergilerinden bazılarının tam manasıyla Batılılaşmayı esas alırken, bazı dergilerin ise düalist bir yaklaşım sergilediği, millî değerlerden ayrılmamayı tercih ettiği görülmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Parça Boğçası* (1889) adlı kadın dergisi de aynı yaklaşımla neşrolunan yayınlar arasında yer almaktadır. Bu sebeple, aşağıda *Parça Boğçası*’nın muhtevası ve dönemin diğer kadın dergileriyle içerik bakımından mukayesesinden önce, Osmanlı kadın dergileri ve işledikleri konuları kısaca hatırlamak faydalı olacaktır.

I. Osmanlı Kadın Dergileri

Hak ettikleri itibara kavuşabilmek için harekete geçen Osmanlı kadınlarının faaliyetleri ile toplumda bir “kadınlık cereyanı” ortaya çıkmıştı. Kadınlar dergi,

12 F. Georgeon, *Sultan Abdülhamid*, s. 199-200.

13 Emine Nurefşan Dinç, “Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Kadının Toplumsal Hak ve Hürriyetlerine Bakışları”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2001, s. 122-123.

14 Dinç, “Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Kadının Toplumsal Hak ve Hürriyetlerine Bakışları”, s. 148.

15 Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü*, s. 4-15.

16 Neslihan Kılıç, “Batı Kültürünün Osmanlı Toplumuna Taşınmasında Önemli Bir Unsur Olarak Kadın Dergileri”, *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, c. 20, sy. 3, s. 708-709.

17 Kılıç, “Batı Kültürünün Osmanlı Toplumuna Taşınmasında Önemli Bir Unsur Olarak Kadın Dergileri”, s. 713.

gazete ve konferanslarda sorunlarını olduğu kadar taleplerini de gündeme getirmekte ve bu konuda hemcinslerini aydınlatmayı gaye edinmekte idiler.¹⁸ Bu dergilerin ortak özelliği, kadının toplumdaki yerini sorgulamaları ve bu yönde reform talep etmeleriydi. Meşrutiyet döneminden önce kadınlarla ilgili dergi ve gazete sayısı on iken, Meşrutiyet'ten sonra bu sayının iki katına çıkması da zaman içerisinde kadın dergilerine artan talebin bir göstergesi idi.¹⁹ Nitekim Türkiye topraklarında 1870'lerden 1923'e kadar 100'e yakın örgüt ve 30'dan fazla dergi yayınlayan bir kadın hareketi var olmuş ve bu hareket içerisinde kadınların taleplerini, yazma çekimserliğini gidermede önemli bir unsur olarak kadın dergileri varlık göstermiştir.²⁰

Dönemin aydın erkekleri tarafından başlatılan ve cinsiyet ayrımcılığının kadın yaşamı üzerinde sebep olduğu olumsuzlukları bertaraf etmeyi amaçlayan dergiler arasında, basın tarihimizde ilk kadın dergisi olan ve *Terakki* gazetesinin eki olarak çıkarılmaya başlanan 48 sayılı *Terakki-i Muhadderat*'ta (1869) şu ifadelerle yer verilmekteydi:

Şurasını iyi bilmek gerekir ki, ne erkekler kadınlara hizmetkâr, ne de kadınlar erkeklerle cariye olmak için yaratılmıştır. Erkekler hüner ve marifetleri ile hem kendilerini, hem de hepimizi güçlendirebiliyorlar da, biz niçin bilgi ve hüner kazanmaya kudretli olamıyoruz? Biz de insan değil miyiz? Yalnız cinsimizin ayrı oluşu mu bu halde kalmamıza sebep olmuştur?²¹

Kadınların kimliklerini gizleyerek kaleme aldıkları isimsiz mektuplara yer veren *Terakki*, her alanda kadınların erkekler kadar başarılı olacaklarını ispatlama amacını taşıyordu. Bu mektuplardan birinde, aynı bilet parasını ödedikleri halde vapurlarda kadınlara tahsis edilen yerlerin kötülüğünden şikayet edilmekteydi. Okuma yazma bilmeyen bir kadının başka birine yazdırdığı anlaşılan bir mektupta ise erkeklerin birden çok kadınla evlenmesi meselesi eleştirilmekteydi.²² Aynı zamanda bu mektuplar, mesele edilen mevzuların yalnızca bir kişiye mahsus olmadığı

18 Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 59; Sürücü, "Osmanlı Kadın Dergilerinde Kadının Dünyası", s. 58-59.

19 Dinç, "Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Kadının Toplumsal Hak ve Hürriyetlerine Bakışları", s. 37.

20 Hüseyin Aykol, *Aykırı Kadınlar: Osmanlı'dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2012, s. 11; Neslihan Kılıç, "Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2014, s. 1.

21 Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 62.

22 Aykol, *Aykırı Kadınlar*, s. 12-13. Örneğin II. Meşrutiyet devri ilk kadın cemiyeti olan Cemiyet-i İmdadiyye, Ahmed Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım tarafından kurulmuştu ve Fatma Aliye, Fransızcadan yaptığı çeviri yazıları "bir kadın" imzasıyla yayınlamaktaydı. Bkz. Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s. 19.

ve kadın yahut erkek pek çok kişinin aynı konuları sorun olarak gördüğünün “okuyucudan okuyucuya aktarım” yoluyla fark edilmesine de imkân sağlamıştır.²³

İmzasız yazıların yer aldığı *Vakit yahut Mürebbi-i Muhadderât* ve *Âyine* dergilerinde, evlilik, karı-kocanın vazifeleri, çocuk bakımı gibi konulara temas edilmiştir. 41 sayı süren *Ayine*’de Müslüman kadınlar ve çocuklar temel alınmıştır ve diğer dergilerden farklı olarak resim ilaveleri bulunmamaktadır. Selanik’te 1874-1876 yılları arasında haftalık olarak Pazar günleri çıkarılan dergide, kadınların Selanik redif taburu için bütçe ayırdıkları ve yardım toplanmasına öncülük ettikleri de görülmektedir. İlâveten, bazı sayılarda matematik ve mantık soruları ile hayvanlarla ilgili bilgilere de yer verilmiştir.²⁴ 1880’de çıkarılan ve ağırlıklı olarak aile hayatı, çocuk bakımı gibi konuların işlendiği *Âile* dergisini, 1882 tarihinde çıkarılan *İnsâniyet* ve aynı sene sonunda kadın yazarların ağırlık kazandığı *Hanımlar* dergisi takip etmiştir. *Hanımlar* dergisinde, ev idaresi konusuna ilave olarak, edebî ve tarihle ilgili yazılara da yer verilmiştir. Aylık olarak yayımlanan dergiye her yaş grubundan kadın destek vererek mektuplarını göndermişlerdir. Nihayet, imzasız yazılar ve erkeklerin çıkardığı dergilerden sonra, yazarlarının tamamının kadınlardan oluşması bakımından ilk örnek olan *Şükûfezâr*, 1887’de çıkarılmaya başlanmıştır. “Çiçek bahçesi” anlamına gelen *Şükûfezâr*’ın sahibi Ârife Hanım başta olmak üzere, kendilerini babaları veya kocalarının adlarıyla değil, yalnızca kendi adlarıyla tanıtmakta olan kadın yazarlar, gayelerini önsözde şöyle dile getirmişlerdir:

Biz ki saçı uzun aklı kısa diye erkeklerin alaylı gülüşlerine hedef olmuş bir taifeyiz. Bunun aksini ispat etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkeklığe tercih etmeyerek, çalışmanın doğru yolunda mümkün olduğu kadar ayak direten olacağız.²⁵

1887 yılında daha çok kız çocuklarının eğitimi meselesine ağırlık veren ve ismini taşıdığı gazetenin kadınlara mahsus ilavesi olarak aynı isimle çıkarılan *Mürüvvet* dergisinde ise dönemin meşhur kadın şairlerinden Nigâr binti Osman ve Şair Leyla Hanım’ın eserlerine yer verilmiştir. *Mürüvvet*, haftada bir kere neşrolunan kadın dergilerinden biri olarak 28 Şubat 1888-23 Nisan 1888 (15 Şubat 1303-13 Nisan 1303) tarihleri arasında 9 sayı sürmüştür. Derginin sorumluları, “Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmud Celaleddin, müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin” olarak belirtilmektedir.²⁶ Derginin amacı kadınların kültürel seviyelerini yükseltmektir.

23 Nermin Mutlu, “Popüler Kadın Dergilerinde Kadın Temsili”, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009, s. 29

24 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mine Erbulmuş, “Bir Çocuk ve Kadın Dergisi Olarak Ayine (1875-1876): Osmanlı Eğitim Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2019.

25 Aykol, *Aykırı Kadınlar*, s. 14.

26 Neslihan Kılıç, “Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet”, *İnsan ve Toplum Bilimleri*

Kızlara eğitim verilmeye başlanmasıyla kadın yayınlarını artırma zorunluluğu hissedilmiş hatta Avrupa'daki kadın yayın organlarından uygun olanları çevrilerek yayınlanacağı bildirilmiştir. Derginin çıkarılmasındaki amaçlardan biri de kadınlara avukatlık hizmeti sunmak, memleket sorunları, süslenme, ev bakımı ve edebî eserlerin kadınlara ulaşmasını sağlamaktır.²⁷

Mürüvvet dergisi Osmanlı ve İslam kanunlarına, milli ve manevi değerlere riayet etmekte itina göstermiştir. Bu derginin yayınında muhafazakar bir çizgi takip edilmiştir.²⁸ Dergideki yazıların çoğunu Mahmud Celaleddin ve Müdür Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin yazmıştır.²⁹ *Mürüvvet* dergisinin içeriğine baktığımızda politik ve siyasi gelişmeler, memleket meseleleri, kız okulları hakkında malumat, dergiye destek veren Sultan II. Abdülhamid'in Cuma selamlığı ile ilgili bilgiler, Osmanlı toprakları dışında yaşanan gelişmeler, kadın yazarlar tarafından kaleme alınan yazılar, terbiye ve ahlakla ilgili konular, bilimsel konular, dinî konuların yer aldığı görülmektedir. *Mürüvvet*'te yer alan meselelerden bir diğeri de çocuk terbiyesidir. Dergideki yazılardan birinde işaret edildiği üzere, "Çocuk küçük yaşta nasıl bir terbiye alırsa, ömrü boyunca o terbiye ile yaşar." Yine çocuk bakımı, elbise biçki-dikişine yönelik yazılar, birtakım tarifler ve pratik bilgiler de dergide yer verilen konular arasında bulunmaktadır.³⁰

1895'te yayın hayatına giren *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin de yazar kadrosunun büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Aile hayatı, çocuk bakımı, dikiş-nakış gibi yukarıdaki dergilerin üzerinde durduğu ortak konuların yanı sıra, kadınların aile yaşamı, eş ve annelik rolü haricinde varlık alanlarını kanıtlayabilmeleri için desteklenmeleri gerektiğini vurgulaması bakımından önem arz etmektedir.³¹ Sultan II. Abdülhamid'in desteğiyle birlikte 1908'e kadar kesintisiz olarak yayın hayatına devam eden ve bu bakımdan kadın dergileri arasında en uzun soluklu olanı sayılan³² *Hanımlara Mahsus Gazete*'de ev idaresi, moda, güzellik ve eğlence gibi birçok konuda makaleler ve haberlere yer verilmiştir.

Demet, Mehâsin, Kadın (Selânik'te), *Âlem-i Nisvân* (Kırım'da *Tercüman Gazetes*'nin eki olarak çıkmıştır), *Kadın/Musavver Kadın* gibi yayınlar da II. Meşrutiyetin ilânının ardından ortaya çıkan (1908-1910) kadın dergileridir. Milli

Araştırmaları Dergisi, c. 4, sy. 3, 2015, s. 750; Zehra Toska-Serpil Çakır vd. (der.), *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*, İstanbul: Metis Yayınları, 1993, s. 331.

27 Kılıç, "Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet", s. 37-38.

28 Kılıç, "Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet", s. 40-41.

29 Kılıç, "Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet", s. 43.

30 Kılıç, "Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet", s. 53-80.

31 Mutlu, "Popüler Kadın Dergilerinde Kadın Temsili", s. 32.

32 *Hanımlara Mahsus Gazete* hakkında detaylı bilgi için bkz. Ayşe Zeren Enis, "Everyday Lives of Ottoman Muslim Women: Hanımlara Mahsûs Gazete (Newspaper For Ladies) (1895-1908)", Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2012.

Mücâdele yıllarında neşredilen kadın dergileri arasında ise *Kadınlar Dünyası Gazetesi*, *Kadınlık*, *Sıyânet*, *Seyyâle*, *Hanımlar Âlemi*, *Kadınlar Âlemi/Osmanlı Kadınlar Âlemi*, *Genç Kadın*, *İnci*, *Diyanê*, *Kadınlar Saltanatı* gibi yayınlar bulunmaktadır. Bunların dışında, Harf İnkılâbına kadar olan süreçte (1923-1928) de *Süs*, *Ev Hocası*, *Firûze*, *Âsâr-ı Nisvân/ Kadın Yazıları*, *Kadın Yolu/ Türk Kadın Yolu* dergileri varlık göstermiştir.³³

II. Parça Boğçası: Mecmuâ-yı Âile

A. Derginin Muhtevâsı ve Osmanlı Kadın Dergileri Arasındaki Yeri

Parça Boğçası,³⁴ 1889 yılında yayın hayatına girmiştir. Çift sütun üzerine toplamda 23 sayfa olarak çıkarılan derginin kapağı süslerle bezenmiştir. İçeriğinde 7 adet küçük ve 2 adet büyük resme de yer verilen *Parça Boğçası*’nın tanıtım mahiyetindeki kısmı derginin sonuna eklenmiştir. Ayrıca bu kısımdaki bazı sayfalarda ufak tahribatlar bulunduğu için bazı kelimelerin okunamaz durumda olduğu görülmektedir. Derginin sahipleri Hatice Semihâ ve Rabia Kâmile hanımlardır. On beş günde bir olarak, her ayın birinci ve on beşinci günlerinde çıkarılması hedeflenen derginin günümüzde bilinen tek sayısı mevcuttur. Bu sebeple mevcut ilk sayının ardından devam edip etmediği bilinmemektedir. *Parça Boğçası*’nın yazılma sebeplerinin başında, aile içi mutluluğunun temini gelmektedir. Dergide toplamda on bir yazı ve iki şiir bulunmaktadır. Bu yazıların yanı sıra, el işleri ve dikiş-nakış konularında verilen bilgiler de yukarıda işaret edilen sayıda görsel öğeyle desteklenmiştir.³⁵

Derginin yazarlarına göre, insanoğlunun en fazla vakit geçirdiği mekan olan evde huzurun sağlanması için aile bireyleri arasındaki iletişimin güçlü olması şarttır. Zenginlik veya fakirlik, aile içi mutluluğu belirleyen faktörler arasında sayılmamaktadır. Ev içerisinde fertlerin birbirlerine karşı sevgi ve saygısı, ilim ve terbiye, güzel ahlak, düzen, disiplin, tutumlu olmak, karşılıklı muhabbet ve sadakat mutlu bir aile tablosunu oluşturan yapı taşlarıdır. *Parça Boğçası* bu bakımdan her kesimden insana hitap edebilme özelliği taşımaktadır. Dergi, ilk olarak “Tahdîs-i Nimet” (nimete şükür) başlığını taşıyan bir şiirle başlar. Bu şiirde II. Abdülhamid zamanında kadın ve kız çocuklarıyla ilgili yeni bir eser olarak takdim edilen derginin uzun yıllar devam etmesi temenni edilir.³⁶ Aşağıda *Parça Boğçası*’nda

33 Emel Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1989, s. 23.

34 *Parça Boğçası*’nın tespit edebildiğimiz tek nüshasının bulunduğu Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı çalışanlarına gösterdikleri yardımlardan ötürü teşekkür ederiz. *Parça Boğçası*’nın çeviri metni, Zeynep Köprülüoğlu tarafından lisans bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Ancak metinde çok sayıda okuma hatası ve eksik kısımların bulunmasından ötürü dergi, tarafımızdan yeniden latinize edilmiştir.

35 Bkz. Ekler kısmı.

36 *Parça Boğçası*, s. 1.

yer alan yazıların muhtevasına ve tamamı ile olmasa da aynı dönemde çıkarılan dergilerden birkaçıyla konu bakımından mukayesesine yer verildikten sonra, derginin çeviri metni ve orijinal metnin tıpkıbasımından birkaç numune verilecektir.

1. “Evimizin İçi”

Parça Boğçası’nda, “Evimizin İçi” başlığı altında sunulan ilk yazıyla aile saadeti-nin önemine dikkat çekilir. Ailenin saadeti, çocukların yetiştirilmesinden birinci derecede sorumlu olan kadının vazifesidir. Derginin yazarları tarafından zenginlik ve servet gibi maddî imkânların insanı mutluluğa, rahata ulaştırmadığı ve bunlara mâlik bulunan nice insanın da saadetten yoksun olduğu vurgulanır. Buna mukabil, fakir ve terbiyeli insanların “ot minderde kuru ekmek” yeseler dahi aile saadetleri ve muhabbetlerinin yerinde olacağı ifade edilir.³⁷ Aile içinde yaşanan uygunsuz birtakım hallerin terbiye noksanlığından kaynaklandığı, ev içi hayat ve düzenin nasıl olması gerektiği konusundaki eğitimin de başta kız çocukları olmak üzere, kadınlara ve erkeklerle aşılması gerektiği savunulmaktadır. Yazarlar kötü ahlaklı erkeklerin başlıca müsebbibi olarak kadınları hedef gösterirler; zira onlara göre, çocukluk çağından itibaren erkeklerin eğitimiyle ve terbiyesiyle anneler ilgilenir.

Parça Boğçası’ndan 9 yıl önce yayın hayatına başlayan ve ailenin toplum için önemi kadar, bu müessesenin devamı için kadın ve erkeğin üzerine düşen vazifelere de vurgu yapan *Âile* (1880), içerik bakımından *Parça Boğçası*’na en yakın dergilerden biridir.³⁸ *Mürüvvet*’te (1888) yer alan “Mütenevvia: Zevciyye-nin Vezâif ve Hukûk-ı Mütakâbilesi” adlı makalede de kadınların aile içindeki vazifeleri erkeklerle birlikte ele alınmıştır.³⁹ Evlilik ve aile hayatına dair benzer konuları işleyen *Hanımlara Mahsus Gazete*’de (1895) yer alan “Faideli Sohbet” başlığı altında verilen yirmi sekiz makaleden “Aile Saadeti”, “Saadet Servet midir?”, “Zevc ve Zevce Arasında” gibi birçok yazının içerik bakımından aynı fikirleri işlediği görülmektedir.⁴⁰

2. “Umûr-ı Beytiyye (İntizâm ve İdâre)”

Bu başlık altında verilen ikinci yazıda ise ev idaresi ve düzenine ilişkin kurallara yer verilmiştir. Buna göre bir evi mesut eden iki büyük fazilet vardır. Birincisi ev içi düzendir; evin düzenli olması, her eşyanın yerli yerinde olması, yemeğin vakitli yenmesidir. Bu kurallar, aile içi hayatı kolaylaştıran pratik unsurlardan sayılmaktadır. Ev düzenine dikkat edilmediği takdirde, örneğin bir eşyanın farklı yere konulduğu ve aranıp bulunamadığı zaman bu durum öfkeye sebep olacaktır. Bu da aile içi geçimsizliğe sebebiyet veren etkenlerden biri olacaktır. Dergideki ifadelerle göre düzensizlik, israfı da beraberinde getirir, yarım saatte yapılacak iş

³⁷ *Parça Boğçası*, s. 2.

³⁸ Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 39-43.

³⁹ Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 70.

⁴⁰ Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 147-152.

üç buçuk saate çıkar. İkincisi; ailenin tutumlu olmasıdır. Ev eşyalarının idareli kullanımı aile üyelerinin kârıdır. Saçıp savurmak, israf etmek aileyi sefaletе götürür. Dergideki şu söz meseleyi özetler: “İdâre kıymetli ve asla bitmez bir hazinedir”.⁴¹ İdareli olmak iyidir, ancak bunu aşırılığa götürmemek gerekir; aksi takdirde cimrilik peydâ olur ki bu kötü bir huy hatta bir hastalıktır. İdareli olmaya gençken başlanmalıdır, zira geç dönemlerde bu alışkanlık zor edinilir.

Yazarlar, evi idare eden kişinin kadın olduğunu ve şu üç kaideye uyması gerektiğini vurgulamaktadır:

1. Her şeyi vakti ve zamanıyla yapmak,
2. Her şeyi mahallinde kullanmak,
3. Her şeyi kendi yerinde bulundurmak.

Yazarlara göre “ailenin dâhiliye nâzırı” olan kadın, eğer bu kaidelere uymazsa, aile için gerekli olan saadet temin edilemeyeceği gibi, erkeğin çalışması da boşa gider. Ayrıca müsrif bir kadının, evi “delik bir küpe” çevireceğine işaret edilir. Kadının idaresiz ve düzensiz olması ise erkeği sokağa çıkmaya, kahvehaneye gitmeye mecbur eder. İdareli ve düzenli eşlerin kocaları gözü arkada kalmaz ve işine odaklanır. Aile saadeti temininde olan idare ve düzen, kadının sorumluluğundadır ve asıl saadete servetle, şan ve şöhretle, tantanalı yaşamla değil, rahat kalp ve rahat vicdanla ulaşılır. Ev işleri ve israfın zararları ile alakalı birer makaleye yer verilen *Hanımlara Mahsus Gazete*’den başka, evin idaresi, tertîb ve tanzimini ele alan benzer konuların işlendiği bir diğer dergi de *Âile*’dir.⁴² Yine ev idaresine dair küçük ve faydalı görülen bilgilerin *Hanımlar* mecmuasında da yer aldığı görülmektedir.⁴³

3. Şair Nigâr Hanım’ın Şiirleri

Türk edebiyatının meşhur kadın şairlerinden Nigâr Hanım (1862-1918), yirmi defteri bulan ve Batılı anlamda günlük türünün ilk örneklerini veren önemli bir isimdir.⁴⁴ Osmanlı kadın hareketinde müstesna bir yere sahip olan Şair Nigâr’ın farklı konulardaki yazı ve şiirleri, yaşadığı dönemde neşrolunan pek çok kadın mecmuasında yer almıştır. Kocası İhsan Bey’in evlilikleri boyunca sefâhate düşkün bir hayat sürmesi sebebiyle oldukça sıkıntılı bir aile hayatı yaşayan Nigâr Hanım, bu sebeple evlatlarından sık sık ayrı düşmüştür. Şairin *Parça Boğçası*’nda yer alan şiirleri, birçok defa çektiği evlat hasreti ve çileli hayatının güçlü birer

41 *Parça Boğçası*, s. 5.

42 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 41, 93 ve 97.

43 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 60.

44 Şair Nigâr Hanım’a dair detaylı bilgi için bkz. Şair Nigâr, *Hayatımın Hikâyesi*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1959; Nazan Bekiroğlu, *Şair Nigâr Hanım*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014; Hüsnîye Koç, “The Construction of the Self in Nigâr Hanım’s Diaries: Writing the Female Subject in the Late Ottoman Period”, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2019.

ifadesidir. Çocukların eğitime özellikle ihtimâm gösterilmesini savunan Nigâr binti Osman'ın, "Ye's-i Külli" ve "Bir Mâder-i Mûtehassir" adlı şiirleri, dergide işlenen anne-çocuk ilişkisi, aile ve evlat sevgisi konularıyla bütünlük arz etmektedir.⁴⁵ Nigâr Hanım'ın daha sonra kendisi ile gerçekleştirilen bir mülâkatta ilk şiirini *Mürüvvet* dergisinde neşrettiğini söylediği bilinmektedir. Nitekim, *Parça Boğçası*'nda yer aldığı zikrolunan "Bir Mâder-i Mûtehassir" adlı şiirinin de daha önce *Mürüvvet*'in 7 numaralı sayısında yayınlandığı görülmektedir.⁴⁶ Konu bakımından gösterdiği çeşitlilikten dolayı *Âile* ve *İnsâniyet* gibi dergilerden ayrılan ve edebî yazılara genişçe yer verdiği görülen *Hanımlar*'da ise beş adet edebî yazının dördünü şiir oluşturur. Bu şiirlerin üçü kadın imzası taşımaktadır ve içlerinden bir tanesi de "çocuk" temalıdır.⁴⁷

4. "Bir Vâlidinin Tesellisi"

Kadınların annelik vasfına vurgu yapılan yazılardan bir diğeri olan bu bahiste, çocuklarını büyütürken vâlidelerin çektiği mânevi ve maddî zahmetlere değinilir. Geceleri uykularını ve rahatını terk eden vâlideler, gündüzleri ise çocuklarının yiyeceklerini tedarik için uğraşırlar. Bu yorucu çabaların sonunda ise en büyük teselliye çocuklarının tebessümlerinde bulurlar.⁴⁸ Yazıda, çocuklarının nafakasını temin etmek amacıyla sabahlara kadar dikiş diken yoksul ve mutsuz kadınların çileli hayatlarına da işaret edilmektedir. Analık ve çocuk yetiştirme gibi hususlarda, aralarında Ahmed Rasim, Emine Semiye ve Fatma Aliye gibi meşhur isimlerin bulunduğu birçok yazarın yine aynı dönem mecmualarından *Hanımlara Mahsus Gazete*'de makaleleri bulunmaktadır.⁴⁹

5. "Kızların Talim ve Terbiyesi (Kızlar için Talim ve Terbiyenin Lüzûmu)"

Parça Boğçası'nda dördüncü olarak yer verilen bu yazının Darümuallimât mezunlarından Cemâliye ve Fahriye hanımlar tarafından meşhur Fenelon'un *Kızların Talim ve Terbiyesi* adlı eserinden kısaltılmak suretiyle alındığı belirtilmektedir.⁵⁰ Bu yüzden, Fenelon ve eserinden kısaca bahsederek söz konusu eserde öne sürülen düşüncelerle *Parça Boğçası*'nda ele alınan ideal kadın tipi arasındaki münasebete değinmek gerekmektedir.

⁴⁵ *Parça Boğçası*, s. 4-5.

⁴⁶ Aşa, "1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları", s. 79.

⁴⁷ Aşa, "1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları", s. 61. *Hanımlar*'da şiirlerin dışında evlilik kurumunu konu edinen bir de piyes yer almaktadır ve yine bu bakımdan kadın mecmuaları arasında ilk örnek olarak kabul edilmektedir. Bkz. a.g.t., s. 62.

⁴⁸ *Parça Boğçası*, s. 8-10.

⁴⁹ Aşa, "1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları", s. 153- 154.

⁵⁰ *Parça Boğçası*, s. 7-10.

* Anasız doğan çocuk.

Fransız Roma Katolik başpiskoposu, yazar ve şair, François de Salignac de Lamothé Fenelon’un (d. 1651 - ö. 1715) 1687’de yayınladığı *Kızların Eğitimi* adlı meşhur kitabı, XVII. asırda ele aldığı konu bakımından daha önce benzeri görülmemiş önemli bir eser, bir *prolem sine matre creatam** idi. Bu eserle birlikte kadın, yalnızca bir “dişi” olarak algılanmaktan çıkarılmış bulunuyor, sahip olacağı haklar dile getiriliyordu. En önemlisi, o döneme ve yeniçağın ilk dönemlerine kadar sadece erkek çocukların eğitimi için gösterilen çabalar, bu defa kadınlar için de önemli bir sorun olarak açıkça ifade edilmek suretiyle gündeme getiriliyordu.⁵¹

Kızların eğitiminin esas olarak anneleri tarafından verilmesinin en uygun yöntem olduğunu savunan Fenelon, zamanla yozlaşan gelenek ve göreneklerden ötürü ihmale uğrayan bu özel eğitimin belirli kurallara bağlı olmasını gaye edinir. Böylece, kız çocuklarının eğitimi, annelerinin gelişigüzel ve ferdî yetiştirme tarzlarına kurban gitmeyecektir. Bu mesele, *Parça Boğçası*’nda kızların talim ve terbiyesindeki ihmalin en önemli sebebi olarak vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Fenelon’un eserinden alıntılanan kısa yazıdan hareketle, kızların eğitiminin ziya-desiyle ihmal edilen bir konu olduğuna işaret edilir. Bunun sebebi de annelerin bu konuda gösterdikleri gelişigüzel tutum ve cehaletleri olarak izah edilir.

Kızların yalnızca ev idare etmek ve kocalarına itaat etmek dışında herhangi bir vazifelerinin olamayacağı düşünesine şiddetle karşı çıkılan bu bahiste, erkekler kadar kadınların da ilim tahsil etme haklarının olduğu ifade edilir. Ancak yaradılış gereği kadınlar daha “nâzik tabiatlı” olduklarından, “vücut ve akıllarıyla mütenâsip sünette” olmak şartıyla ilim tahsil etmeleri gerekmektedir.⁵² Netice itibarıyla, kadının her türlü eğitim ve terbiyesinin yine sorumlu olduğu ailesi ve çocuklarına fayda vereceği ve topluma faydalı bireylerin ancak bu yolla yetişebileceğine işaret edilmekte, aksi durumda ise kötü ahlaklı “erkeklerin” ve tarih boyunca meydana gelen “fenâlıkların” yine kadınların aldığı kötü eğitimden kaynaklandığı belirtilmektedir.⁵³ Fenelon, kadınlara verilecek fikrî eğitim konusunda Moliere’le aynı görüşleri paylaşmakta, bu eğitimin evlilikte kadının üzerine düşen vazifelerle uygun düşmesini savunmaktadır. *Parça Boğçası*’nda yer alan yazı ve şiirlerle verilen mesajları Moliere’in şu üç mısrasıyla özetlemek mümkündür:

51 Fenelon, *Kızların Eğitimi*, çev. Bahattin Fırtına-İsa Öztürk, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967, s. VI- VII. Jean Jacques Rousseau başta olmak üzere, kızların eğitimi meselesiyle ilgilenen tüm yazarların Fenelon’un bu orijinal eserinden faydalandıkları da bilinmektedir. Ne var ki, aralarında yer yer benzerlikler bulunmakla birlikte, önemli bazı hususlarda Fenelon’la ayrı düşen Rousseau’ya göre, kadının hakikî yaradılış amacı, erkeği büyülemek ve onun hoşuna gitmektir. Bu yüzden kadınlar küçük yaşlardan itibaren güzelliğe ve süse düşkün olurlar. Fenelon ise kadınların sade bir giyim ve kuşam tarzıyla kibâr ve Hristiyan adetlerine uygun şekilde yaşamalarını doğru bulur. Bkz. Fenelon, *a.g.e.*

52 Jean Jacques Rousseau, *Emil Yahut Terbiyeye Dair*, çev. H. Ziya Ülken, A. Rıza Ülgener, S. Güzey, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1966, s. 278-279.

53 *Parça Boğçası*, s. 7-10.

Yavrusunun zihnini ahlâk ile, iyilikle doldurmak,
Ev işini yürütmek, adamlarına (kocalarına) göz kulak olmak,
Giderlerini tutumlu harcamak.⁵⁴

Esasında, kadının “pederinin hânesinden istikbâlde hâmisi olacak zevcinin hânesine gideceği güne kadar” ilim tahsil etmesinin aile ve topluma faydalı olacağı şeklindeki yaklaşıma *Parça Boğçası*’ndan önce ve sonra çıkarılan birçok dergide rastlamak mümkündür.⁵⁵ Ancak XX. yüzyıla gelindiğinde eleştirilecek olan ataerkil teoriye göre, kadın ve erkek biyolojik olduğu kadar; ihtiyaç, yetenek ve işlevleri bakımından da farklıdır. Fenelon’un eserinde de aynı görüş hakimdir; erkekler “doğaları gereği” güçlü ve akılcı, kadınlar ise erkeklere nazaran zayıf, akli yetileri daha aşağı ve duygusal açıdan dengesizdirler. Kadın ve erkeğin hayattaki “işlevlerini” de tamamen birbirinden farklı boyutlara taşımakta olan bu görüş, erkeğin toplum hayatına etkin katılımını desteklerken, kadının hayatını yalnızca annelik ve ev hanımlığı ile mânâlandırmakta ve sınırlandırmaktaydı.⁵⁶

Kadınların eğitimi, Osmanlı kadın dergilerinde özellikle vurgulanan ve etraflıca ele alınan meselelerin başında gelmektedir. Eğitim talebi, kadınların açıkça ve en fazla ifade ettikleri bir hak olarak dergilerde çeşitli açılardan ele alınmıştır. Yazılarda, bu hakka dair talebin yanı sıra, kız okullarının programlarının mahiyetine kadar eğitim meselesi irdelenmektedir. Öğrenimli olmanın kadınlar için ifade ettiği anlamlardan biri de kocalarından, babalarından, erkeklerden bağımsız olarak kendilerini tanıtmayı mümkün hale getirmesidir. Diğer bir deyişle, öğrenim sahibi olmak, yazıların sonunda “İsmâil Paşa kerîmesi Leylâ”, “Kemâl Bey’in haremi” gibi tanımlamaların yerine, *Parça Boğçası*’nda da örneğine rastladığımız üzere⁵⁷ “Dârülmuaîlîmat’dan Fatma” gibi imzalarla kadınların kendi kimliklerini rahatça ifade etmelerine olanak sağlamaktadır.⁵⁸ Genç kızların yetişmesi ile alakalı Hatîce Semîha imzalı bir yazıya yer verilen *Hanımlara Mahsus Gazete*’den başka⁵⁹, Avrupa aile hayatına dair Fransızca bir yazının tercümesine yer veren ve bu yönüyle kadın mecmuaları arasında ilki teşkil eden *İnsaniyet* de burada zikredilmelidir.⁶⁰

54 Fenelon, *Kızların Eğitimi*, s. XVI.

55 Örneğin, kadınlara yönelik yayınlar arasında en uzun süreli olan *Hanımlara Mahsus Gazete*’de (1895- 1908) benzer görüşlere yer verilmiştir. Bkz. Arzu Şeyda, “Kadın Eğitimi Bağlamında Hanımlara Mahsus Gazete”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2006, sy. 29, s. 279-295.

56 Melike Karabacak, “Cumhuriyetin İlk Beş Yılında Kadın Dergileri: Bir Değişimin Kadınca Hikayesi”, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2009, s. 1; Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşısı Söylemin İslam Gelenegindeki İzdüşümleri*, 4. Baskı, Ankara, 2012, s. 20-21.

57 “Darülmuaîlîmat mezunlarından Cemâliye ve Fahriye”, *Parça Boğçası*, s. 10.

58 Aynur Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara: İmge Kitabevi, 1993, s. 65.

59 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 131-132.

60 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 51.

Derginin birinci sayısında neşrolunan bu tercüme yazının konusunu, Avrupa’da yatılı okuyan H. Elizabeth isminde Amerikalı küçük bir kız çocuğunun anne ve babasına Paris’teki aile yaşamını anlattığı bir mektup oluşturmaktadır.⁶¹ Bu anlamda diğerlerinden ayrılan *İnsaniyet* dergisinin, genç kızlara ve kadınlara onları alakadar eden çeşitli konularda hizmet etmeyi hedeflediğinden, daha sonra aynı kaygılarla yayın hayatına girecek olan kadın ve aile dergilerine de örnek teşkil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

6. “Çocukların En Güzel Meşguliyeti”

Çocukların oyun çağına değinilen bu yazıda, eğitim ve gelişimlerine yönelik olarak anne-babalarının aldıkları oyuncaklardan çok, çocuğa zarar vermeyecek ve tahsiline yardımcı olacak kağıt ve kitapların daha önemli olduğuna vurgu yapılır. Bu noktada, çocukları hem eğlendirmek hem de eğitmek amacıyla Avrupa’da boyalı, resimli, çiçekli kitapların basıldığı ifade edilir. Yazarlar, oyuncaklar yerine küçücük bir yavrunun ellerine alacağı kitapları görmek ve bu kitaplardan keşfedeceği bir harfe şahit olmanın anne-babalar üzerinde uyandıracağı hayranlığa da işaret etmektedirler. Ailece birlikte yapılacak ve aile fertlerini birbirine yakınlaştıracak olan bazı bilmecelerin “Mesele” başlığı altında toplandığı *Âile* dergisinde, ilginç ve renkli bir durum olarak bu bilmecelerden birini ilk çözene hediye olarak bir cilt kitap verileceği de duyurulmuştur. Eğlencenin aile için vazgeçilmez olduğunu vurgulayan dergide, çok sayıda çocuk oyunlarının tariflerine yer verilmiştir. Buna ilâveten, çocuklara yönelik hikayelere de yer verilen *Âile* dergisi, bu bakımdan muhteva olarak *Parça Boğçası*’ndan daha kapsamlı bir görünüm arz etmektedir. *Parça Boğçası*’nda yalnızca nasihat olarak kalan çocukların eğitimi ve gelişimine yönelik tedbirler, daha önceki tarihlerde yayınlanan *Âile*’de uygulamalı olarak verilmektedir.⁶²

7. “Küçük Çocukların Yiyecekleri”

Bebeklikten itibaren çocukların beslenme alışkanlıklarına değinilen bu başlıkta, karşılıklı soru-cevap şeklinde takdim edilen ve yanlış olduğu vurgulanan bilgiler, dönemin yaygın alışkanlıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre, henüz yaşına girmemiş çocuğunu hangi yiyeceklerle beslediği sorulan bir vâlîde; “O, bizim gibidir, büyük adam gibi her şeyi yer.” cevabını verir. Dergide, annelerin yanlış olduğu söylenen söz konusu tutumu istihzâlı bir dille eleştirilmekte ve çocuk için en önemli gıdanın anne sütü olduğuna dikkat çekilmektedir. Şayet bu mümkün değilse bir sütnine tutulmalıdır. Âlimlerin tutumuna bakılacak olursa, “emzik” de çocuk için zararlı alışkanlıklardan biridir. Emziğin en büyük zararı, temizlik meselesinden kaynaklanmakta ve ihtimam gösterilmediği takdirde bu durumun çocuklar için birçok hastalığa sebep olacağından bahsedilmektedir.

61 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, s. 52.

62 Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları” s. 39-43.

Yazının devamında değinilen ilginç bir mevzu da “dönemin bazı hekimlerinin tavsiyeleri doğrultusunda” çocuklar için faydalı olduğuna inanılan ancak her zaman bulunması mümkün olmayan “eşek sütü”dür. Hem daha ucuz olduğu hem de her kesimin kolayca tedarik edebileceği söylenen inek sütünün tercih edilmesi, çocuğa bebeklikten itibaren mutlaka süt içme alışkanlığının kazandırılması, yazarların üzerinde önemle durduğu konulardandır.

Eleştirinin yöneltildiği meselelerden biri de dönemin yaygın kabulleri ve uygulamalarından olduğu anlaşılan “koca karı” adetleridir. Buna göre, küçük çocuklar için başlangıçta ağır geleceği düşüncesiyle, inek sütünün içine katılacak bazı maddeler konusunda “lafazân ve geveze kocakarıların söyledikleri” asla dinlenmemeli; süte yalnızca yarı yarıya taze su katılarak kaynatılmalıdır. Ayrıca, çocukların çeşitli sebeplerden dolayı (yanlış beslenme, temizlik kurallarına riayet edilmemesi vs.) ishale yakalandıkları vurgulanarak, bundan kaçınmak için alınması gereken birkaç tedbire de değinilmektedir. Bu bilgilere ilâveten, süt haricinde çocuklara verilecek gıdaların başında zikredilen etin az miktarda olması ve hâlis ekmek içi ile birlikte verilmesi gerektiği söylenmektedir. Kuru et, sucuk, pastırma gibi yiyeceklerin asla verilmemesine dikkat çekilen yazıda, ilginç olarak, çocuk üç yaşına gelene kadar herhangi bir meyve verilmemesi, hatta meyve bulunan yerlere dahi götürülmemesi de ifade edilmektedir. Son olarak, bu bilgilere sahip bilinçli bir annenin çocuğunu yetiştirirken hiçbir yabancı müdahaleye mahal vermemesi de vurgulanmaktadır.

Çocukların sağlıklı olmalarının aileler için taşıdığı öneme dair kaleme alınan bir yazının bulunduğu *Âile* dergisinin yanı sıra, özellikle *Mürüvvet* dergisinde çocuk bakımı ile ilgili çok sayıda yazıya yer verildiği görülmektedir. *Parça Boğçası*'ndan farklı olarak, örneğin, çocuklarına çiçek aşısı yaptırmalarını annelere tavsiye eden *Mürüvvet*'te yer alan diğer bir yazıda ise Edirne'de bir çocuğun tek başına odada bırakılması sonucu yaşanan kazadan söz edilerek yine anneler ihtar olunmaktadır. *Mürüvvet*'te yer alan ve *Parça Boğçası*'yla benzerlikleri bulunan konulardan anne sütünün faydaları ve kesilmemesi için yapılacaklar ile hamile kadınların beslenmelerine ilişkin yazılar da dikkat çekicidir.⁶³

8. El İşleri, Aşçılık ve Pastacılık, Güzellik Bakımı

Kavisli olarak elbiselerin, çamaşırların etek veya yakalarına, kol kenarlarına işlenen fisto modelleri, el işleri kısmında detaylı olarak tarif edilmektedir. Biri gömlek modeli olmak üzere 6 motif, resmi ile birlikte verilmekte ve kullanılacak ipliğin cinsi ve rengi de belirtilmektedir.

El işleri kısmından sonraki iki kısa bölümden biri olan “Aşçılık ve Pastacılık” bahsinde, badem kurabiyesi tarifi verilmektedir. Her evde bulunabilecek malzemelerden yapılan badem kurabiyesi tarifinin haricinde, detaylı olarak kadınların

63 Emel Aşa, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları” s.76-77.

yemek pişirmedeki maharetlerini, hatta “mutfağa girip yemek pişirmek fenninden bihaber” olmanın büyük bir ayıp olduğunu vurgulayan *Âile* dergisinde görülen geniş değerlendirmelere⁶⁴ *Parça Boğçası*’nda rastlanmaz. “Valide ve Kızı” başlığı altındaki kısa bir fıkradan sonra ilginç bir fıkra daha yer almaktadır. Son olarak dergide yer alan güzellik bakımıyla alakalı tarif, “Elleri Yumuşak Tutmak İçin En Güzel Terkib” başlığını taşımaktadır. Terkipte, badem, tuz, yumurta gibi malzemelerden oluşan ve herkesin kendi kendine kolayca yapabileceği basit bir el kremi tarifi verilmektedir. Ardından, “Takip” isimli uzun fıkrada, dönemin ahlak anlayışı, karı-koca münasebetleri, yaşam tarzı hakkında çarpıcı bilgiler bulunmaktadır.

Evli bir kadın, mevsimin kış olduğu bir vakitte çocuklarına kıyafet almak üzere o sıralarda hasta bulunan kocasından sokağa çıkma izni alır. Olay İstanbul’da geçmektedir. Yanına, “besleme gibi hizmetlerinde bulunan bir kızı” da alarak çarşıya çıkan kadın, girdiği dükkanda rastladığı “temiz giyimli” iki erkeği gördükten sonra, “onlara bakmayarak” mevcut kumaşlardan çıkarmaya başlar. Fakat alışveriş yapan iki erkeğin kendilerine baktıklarından ve “çaktırmadan aralarında konuştukları lakırdıları duyurmak istediklerinden” şüphelenerek alelacele caddeye atılırlar. “Gayet örtülü bir çarşafa” büründüğünden ve “kısıvrak kapalı gezdiğinden” söz eden kadın, bu durumda bile kendisinin böyle bir sarkıntılığa maruz kalmasından dolayı sitem eder. Dükkândan çıktıktan sonra Laleli’ye doğru inerek alışverişte tesadüf ettikleri şahıslardan genç olanın kendilerini takip ettiğini görür ve daha hızlı yürümeye başlayarak izlerini kaybettirmeye çalışırlar. “Beyazıt’a giderken tramvay yoluna çıkan kapıdan” kendilerini sokağa atıp, takipten kurtulduklarını düşündükleri bir sırada gencin arkalarından geldiğini görürler. Bu esnada kadının yanındaki “besleme kızı” suçlayıcı ithamları ve bu durumun müsebbibi olarak kendilerini itham etmesi dönemin ahlak anlayışını ve kadın algısını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Kız! Senin kafanı kırarım, sakın bakma! Şemsiyeni indir. Kim bilir ne kahbelik ettik de herif peşimize düştü!

Parça Boğçası’nda yer alan ve yukarıda kısaca bahsedilen cilt bakımı, moda, ahlak ve iffet gibi konulara, dergiyle aynı dönemde neşrolunan birçok dergide benzer şekilde yer verildiği görülmektedir.

Parça Boğçası dergisinin son altı sayfasında derginin dilinden bir anlatımla derginin içeriği, nelerin hedeflendiği açıkça özetlenerek derginin bir nevi reklamı/ tanıtımı yapılmıştır. Bu kısım ilk olarak dönemin padişahı II. Abdülhamid’e dua ile başlatılmış ve padişahın kadın erkek tüm halkın mutluluğu için kendi rahat ve huzurundan feragat ederek çabaladığından ve yeni mektepler açtığından bahsedilmiştir. Yine dergide cehalet karanlığı, kitap, gazete ve risale ise meşaleye

64 *Osmanlı Hanımları Mutfakta! Osmanlıca Kadın Dergilerinde Yemek ve Mutfaka Dair Makaleler*, (derleyen ve latin harflerine aktaran: M. Nayman Demir), Ruhun Gıdası Kitaplar Yay, İstanbul, 2014. s. 12.

benzetilerek bu tür eserlerin karanlığı aydınlığa çeviren araçlar olduğu teşbih yoluyla okuyuculara sunulmuştur. *Parça Boğçası* “Ben de bu zulmeti aydınlatmağa çalışur küçük bir meş’aleyim. İhtimâl gayet parlak avizeler arasında benim ismim okunmak ve ehemmiyetim olmak ba’id görülür.” diyerek yazılma amacını dile getiriyorsa da ehemmiyetli davranarak birçok önemli eserin yanında kendisinin küçük kaldığını, ayrıca ilimle aydınlanmamış evlerin bulunduğunu ve bu evlerin içine girmek suretiyle insanlara faydasının dokunacağını belirtmiştir.

Alimlerin bir milletin ilerleme ve gelişmesini anlamak için kadınların bilgi düzeylerine bakılması gerektiğini nakledip bu savı destekleyecek nitelikte kadınların ne kadar kendilerini geliştirirlerse vatana o derecede güzel ahlaklı, terbiyeli, faziletli evlatlar yetiştirebileceklerini de ifade eden dergiye göre, bir kadının bilgi seviyesinin artması, aile içi huzur ve mutluluğun artmasıyla paralellik arz etmektedir.

Derginin hedef okuyucu kitlesi kadınlardır ve derginin son kısmında bu dergideki yazıların da eserleriyle tanınmış kadın yazarlar tarafından kaleme alındığı dile getirilmektedir.

Parça Boğçası, aile halkının talim ve terbiyesine yardımcı olmak, önemli ilimleri paylaşmak ve sıhhat konusunda aileyi bilgilendirmeyi de kendine bir vazife saymaktadır. Aynı zamanda okuyucularına nakış öğretmenliği de yapacağını; el işi, örgü, kesim ve biçimle ilgili çok çeşitli ve güzel örnekler vereceğini; hanım kızlara piyano ve nakış muallimliği yapacağını haber vermektedir. Dergide en iyi yemek, pasta, kurabiye, şekerleme, reçel, şurup tarifleri verileceği ve çamaşır bahsine de değinerek zorlu lekelerin nasıl çıkarılacağına dair usulleri anlatılacağı beyan edilmiştir. *Parça Boğçası*’nda bunların dışında aile içinde okunabilecek makale, fıkra, hikâye, eğlenceli konular, tarihle ilgili malumatın verileceği de okuyucuya bildirilmiştir. Buna ilaveten, meşhur doktorların kalemlerinden sağlıkla ilgili önemli bilgilerin tashih edilerek okuyucuyla paylaşılacağı da belirtilmektedir. Nitekim tek sayısı bulunan dergide talim, terbiye, nakış, yemek, sağlık, fıkra gibi çeşitli konularda yazılar bulunmakla birlikte, içerik kısmında bilgi verileceği hedeflenen çamaşır temizliği konusunda yazı bulunmamaktadır.

Parça Boğçası’nda yabancı dildeki eserlerden tercümeler yapılacağı da ifade edilmektedir. Tercümesine yer verilen Fransız rahip Fénelon’un eseri bunlardan biridir. Fakat dergide, gelecek sayılarda hangi yabancı eserlerin tercüme edileceğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Bunlara ilâveten, hikayelere ve alaturka ve alafranga tarzında meşhur bestelerin musiki notalarına yer verilmesi hedeflenen dergide, kadınların yaratılışı gereği süs ve ziynete ihtiyaç duydukları belirtilerek bu mevzuyla da alakadar olunacağına işaret edilmiştir. *Parça Boğçası*’nda yayınlanması planlanan içeriklerden birini de büyük alimlerin eserlerinden bazı kısımların aktarılması oluşturmaktadır. Ancak yazılması hedeflenen bu tür konular, derginin uzun ömürlü olmaması nedeniyle akim kalmıştır.

Okuyuculara vereceği zengin muhteviyat karşısında ücretinin pek az olduğunu ifade eden *Parça Boğçası* dergisi büyük ve küçük her ailede kabul göreceğini, hanımlara arkadaş, beyefendilere muavin, çocuklara lala/mürebbiye olacağını vadetmektedir. *Parça Boğçası*’nın eğlenceli bir dille kendisini okurlarına takdim ettiği son kısmı, pek çok hizmetinin karşılığı olarak gayet düşük bir meblağ olarak addettiği aylık dergi ücretini de belirten şu ifadelerle sona ermektedir:

Âile reisi ve reisine muavinlik itdiğim ev idâresi için kahya kadınlık hak gördüğüm ve mürebbiyelik ve muallimelik eylediğim mülâhaza buyrulursa bu kadar hidemât-ı mühimme ve sâireme karşı yalnız kendi üstüme ve başıma ve temizce ve zarıfçe meydana çıkması için sarf idüğüm ayda on guruş pek azdır.

Ben kendi kendümi bu kadar ta’rif idebildim.”

Sonuç

1889 yılında Rabia Kâmile ve Hatice Semihâ hanımlar tarafından çıkarılan *Parça Boğçası*’nda ele alınan ve ele alınması planlanan meselelere bütüncül olarak bakıldığında, derginin ana hedefinin toplumun yapı taşı olan aile içindeki mutluluğa katkı sağlamak olduğu görülür. Dergiye göre, alelâde bir meseleymiş gibi algılanan ev idaresi “büyük bir fenn”dir. Bu nedenle ev idaresi ile ilgili önemli ipuçları okuyucularla paylaşılmıştır. Yazarların, çocuk terbiyesi, sağlık, güzellik, bakımına dair bilgilerin yanı sıra yemek tarifleri, hikaye ve fıkralara da yer vermeleri, dergiyi içerik bakımından zenginleştirmiştir. Bazı yazılarda konuya özgü resimlerin de kullanılması, dergiye görsel anlamda renk katmıştır. *Parça Boğçası*, birçok ünlü bestekârın bestelerine ait notalar, ünlü alimlerin yazdığı eserler, uzman doktorların tavsiyeleri gibi çeşitli konularda okurları ile renkli bilgiler paylaşmayı maksat edinmiştir. Osmanlı kadın dergileri arasında daha çok aile ve çocuk dergisi olarak nitelendirilebilecek olan *Parça Boğçası*, hem Batı hem de Doğu kültürünü kaynaştıran bir görünüm arz etmesi ve hayatın içinden pratik bilgiler ihtiva etmesi bakımından dikkate değerdir. Derginin gelecek sayılarında hem alaturka hem de alafranga tarzda meşhur bestelere yer verileceği şeklindeki ifadeler, Batı hayranlığının yanı sıra millî değerlerden ayrılmayan bir çizgiye sahip olduğunun bir göstergesidir. Diğer yandan, dergide işlenen yoksulluk, israfın zararları gibi konular, imparatorluğun içinde bulunduğu zorlu ekonomik koşulları da yansıması bakımından dikkat çekicidir. *Parça Boğçası*’nda yer alan yazıların en karakteristik özelliği didaktik olması ve politik yazılara yer vermemesidir. Hemen aynı dönemlerde yayınlanan pek çok kadın dergisiyle içerik bakımından paralel bir çizgide olduğu görülen *Parça Boğçası*, Osmanlı İmparatorluğu’nda XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek hız kazanan kadın hareketi için olduğu kadar, toplumun aile ve ahlâk anlayışına da ışık tutan renkli yayınlardan biri olması bakımından da önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akdağ, Çilem Tuğba, “Kadın Dergilerinde (1869-1927) Kadın Modernleşmesi”, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2015.
- Aşa, Emel, “1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1989.
- Aykol, Hüseyin, *Aykırı Kadınlar: Osmanlı’dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2012.
- Bekiroğlu, Nazan, *Şair Nigâr Hanım*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Çakır, Serpil *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları, 2011.
- Demir, Meral Nayman (der.), *Osmanlı Hanımları Mutfakta Osmanlıca Kadın Dergilerinde Yemek ve Mutfığa Dair Makaleler*, İstanbul: Ruhun Gıdası Kitaplar Yayınları, 2014.
- Demirbilek, Aynur, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara: İmge Kitabevi, 1993.
- Dinç, Emine Nurefşan, “Son Dönem Osmanlı Aydınlarının Kadının Toplumsal Hak ve Hürriyetlerine Bakışları”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2001.
- Dumanoglu, Sevim Ceylan, “Osmanlı Devleti’nde Kız Öğretmen Okulu Darülmuallimat (1870-1924)”, Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2019.
- Enis, Ayşe Zeren, “Everyday Lives of Ottoman Muslim Women: Hanımlara Mahsûs Gazete (Newspaper For Ladies) (1895-1908)”, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2012.
- Erbulmuş, Mine, “Bir Çocuk ve Kadın Dergisi Olarak Ayine (1875-1876): Osmanlı Eğitim Tarihi Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2019.
- Erdoğan, Hacer, “Tanzimat Dönemi (1839-1876) Osmanlı Toplumunda Kadının Sosyal Değişimi”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 1999.
- Fenelon, *Kızların Eğitimi*, çev. Bahattin Fırtına-İsa Öztürk, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967.
- Georgeon, François, *Sultan Abdülhamid*, (çev. Ali Berktaş), İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.
- Karabacak, Melike, “Cumhuriyetin İlk Beş Yılında Kadın Dergileri: Bir Değişimin Kadınca Hikayesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2009.
- Kılıç, Neslihan, “Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2014.
- _____, “Batı Kültürünün Osmanlı Toplumuna Taşınmasında Önemli Bir Unsur Olarak Kadın Dergileri”, *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, c. 20, sy. 3, s. 707-726.
- _____, “Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2015, C. 4, sy. 3, s. 744-769.
- Koç, Hüsnüye, “The Construction of the Self in Nigâr Hanım’s Diaries: Writing the Female Subject in the Late Ottoman Period”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2019.

- Kurnaz, Şefika, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Mutlu, Nermin, “Popüler Kadın Dergilerinde Kadın Temsili”, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.
- Osmanlı Hanımları Mutfakta! Osmanlıca Kadın Dergilerinde Yemek ve Mutfığa Dair Makaleler*, (derleyen ve latin harflerine aktaran: M. Nayman Demir), İstanbul: Ruhun Gıdası Kitaplar Yay, 2014.
- Özçelik, Şeyda, “Kadın Tarihi Açısından Statünün Değişen Görünümleri (1876-1935)”, Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, 2017.
- Rousseau, Jean Jacques, *Emil Yahut Terbiyeye Dair*, çev. H. Ziya Ülken, A. Rıza Ülgener, S. Güzey, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1966.
- Sevim Ceylan Dumanoglu, “Osmanlı Devleti’nde Kız Öğretmen Okulu Darülmuallimat (1870-1924)”, Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2019.
- Sürücü, Gülsel, “Osmanlı Kadın Dergilerinde Kadının Dünyası (1908-1914) (Demet-Hanımlar Âlemi-Kadınlar Âlemi-Kadınlar Dünyası-Mehasin)”, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, 2008.
- Şair Nigâr, *Hayatımın Hikâyesi*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1959.
- Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Şemseddin Sâmî, *Bir Elde İğne Bir Elde Kitap Şemseddin Sâmî ve Osmanlı Kadınları*, (çevirimi yazı ve inceleme: İrfan Karakoç), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.
- Şeyda, Arzu, “Kadın Eğitimi Bağlamında Hanımlara Mahsus Gazete”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2006, sy. 29, s. 279-295.
- Toprak, Zafer, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- Toska, Zehra-Serpil Çakır vd. (der.), *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*, İstanbul: Metis Yayınları, 1993.
- Tuksal, Hidayet Şefkatli, *Kadın Karşısı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Otto Yayınları, 2012.

5. Çeviri Metin

Parça Boğçası⁶⁵

Mecmu'â-yı Âile

Birinci Cild, sene 1305

Birinci Nüsha

Müessiseler:

Hadîce Semihâ – Râbiâ Kâmile

[1] Tahdîs-i Ni'met

Ahd-i Sultan Hamid-i sânde
 Olmada cümle-i 'ulûm ü fînûn
 Ber tû mihr-i âsmân-âsâ
 'Âlem-güne intîşar nümûn
 Görilür çeşm-i iftîhâr ile kim
 Merd ü ferzend ile zen ü duhter
 İştîyâk ü hevesle olmadadır
 Sâlik-i şahrâh-ı 'ilm ü hüner
 İşte bir nev-zuhûr eser de budur
 Dinilür "Parça Boğçası" ana nâm
 Olur elbette olsa da nâçiz
 Nef'î mucceb-i mesâ'ı ve ikdâm
 Dâver-i bahr u berr o kim gûyâ
 Zâtıdur cism-i 'âlemin cânı
 Olsa vâcib değil midir şeb ü rûz
 İns ü cân sıdk ile du'âhânî
 Güne düşdükçe pertev hurşîd
 Sâye-i lûtfî ber-karar olsun
 Dâim olsun serîr-i şevketde
 'Ömr ü eyyâmı bî-şumâr olsun.

⁶⁵ Derginin sayfa numaraları metin içinde köşeli parantez ile gösterilmiştir. Okunamayan kelimeler parantez içinde üç nokta (...) ile, emin olunamayan kelimeler ise parantez içinde soru işareti (?) ile gösterilmiştir.

[2] Evimizin İçi

Herkes hâlince çalışır çabalar. Çoluğunu çocuğunu terbiye ve tâ’lim etmek râhatca yaşatmak için elinden geleni yapar. İnsan bir düşünürse bu çalışmadan maksad bir erkek için şöhret kazanmak ve evlâdını ‘ıyâlini güzel geçindirecek bir servete nâ’il olmak için değil mi? Kadın erkek bütün insanlar ellerini kaldırub aradıkları şey sa’âdethâl ve bahtiyarlığın yolunu bulmak için bir ipucu değil mi?

‘Âleme karşı debdebe ve ziynet, çok para, şöhret i’tibâr! İşte bunların hepsi hasıl olunca aranılan sa’âdethâl de bulunmuş olur diye birçok kimseler ağızdan söylerler veya fikrinde bunu düşünürler. Bu da böyledir ya! Haydi bunlar bol bol hâsıl olsun. İşte bu vakt görülür ki aranılan o nazlı bahtiyârlık hâlâ görünmüyor. İnsan servetiyle ziynetiyle yine rahat ve huzur bulamıyor. Ya insân ne vakit bahtiyâr olur ve aradığı rahat ve sa’âdeti bulur?

Ancak tarîk-i hayatta beraber yürümek için dînen ve kanunen birleşen bir kadın ile bir erkek ve çocuklarından ‘ibâret küçücük cem’iyetcik ya’ni ‘âile arasında daha Türkçesi evimizin içinde akrabasının biri birine fevkâl’âde muhabbeti hüsn-ü terbiye, hüsn-ü imtizâc bulunursa bir peder evlâdını pek sever, familyasını gâyet hoş tutar ve bir vâlîde asla kalbi kırılmış olmayarak zevcine çocuklarına pervâne olur ve çocuklar şâdân ve mesrûr ana ve babasının etrâfında dolaşırsa işte o vakit sa’âdet görülür. Vele ki yukarıda sayub dökdüğümüz servet filân gibi şeyler bulunmasun. Nice zenginler var ki sırmalı döşeme üstünde otururlar, gümüş kaşıkla yemek yerler. Hâlbuki ev halkı içinde muhabbet ve mu’âşeret yok. Yedikleri yemek zehir olur boğazlarında dizilir.

Diğer tarafta fakir ve terbiyeli ve a’zâsı biri birine muhabbetli bir familya ot minder üzerinde kuru etmeğini gülerek i’lân-ı meserret eyleyerek zevk ü sefâ ile yer. İşte rahat ve sa’âdet!

Zenginlik her şeyin başıdır derler ve evin içini düşünmeyüb dışına ya’ni mesned ve mansıb ve sa’âdet getirici farz edilen sâir şeylere fikri sardırırlar ve evlerin içine hiç ehemmiyet vermezler. Hep hârice dikkatlerini hasrederler.

Hâlbuki insân ömrünün en çoğunu evinin içinde geçiriyor. Gündüzki yorgunluğunu insân akşam evinin içinde ‘âilesi arasında unutmak ister. İstirahât ve hastalık zamanları evinin içinde geçer. En kıymetli olan çocukluk evânı ve yardıma muhtâc olduğu ihtiyârlık vakti ev içinde mürûr ider.

Evinin içindeki hâli uygun olur ve düşünce getirmezse ancak o vakit rahat ve bahtiyârlık görülür.

‘Âilelerimiz içinde te’essüfle görülen uygunsuz hâller ev halkı terbiyesinin noksanıdır. Ev içinde lâzım ma’lûmâtın bulunmamasıdır. Evlâdımıza bilhassa kızlarımıza hatta kadınlarımıza ve erkeklerimize her şeyden evvel bu dersi vermeli, ‘âile muhabbetini yüreklerinde uyandırmalı, hısım ve akrabayı birbirine âdetâ düşmânı gibi bakturan fikri def’-i tard idüb yerine şefkât ve meveddet hislerini koymalı.

İşte bunlar ya'ni ev içinde 'ilm ü terbiye, hüsn ü ahlâk, dirlik düzenlik yolu ev halkında biri birine muhabbet, mu'âvenet, şefkât cihetleri insan için zengin veya fakir olsun 'âlî bir mevki'de veya vasat hâlde bulunsun, en ehemmiyetli ve rahat ve sa'âdet bulmak için tedkiki ve öğrenilmesi en lüzumlu mes'elelerdir.

[3] **Umûr-ı Beytiyye**

İntizâm ve İdâre

Evin içinde intizâm deyince ne anlarız? Anlayacağımız şey her şeyi yerli yerinde görmek ve her köşede münâsebetli eşyâ atılivermiş bulunmamaktır. İntizâm işi gücü kolaylaştırır. Bir muntazâm eve giren etrâfı gözden geçirdiği zamân kalben ferâh bulur. Ev sâhibesine "ne mutlu!" der. İntizâma imrenir. Darma dağınık bir evden kasvet dışarı çıkmaz. Uygunsuzluk dirliksizlik eksik olmaz.

Bir iş yapılacak, lüzûm görülen şeylerin biri yeri yurdu belli, hemân alınır. Çabucak yapılır. Yense yerine konulur.

Muntazam hânede hanımın, beyin, hizmetçinin yatacakları yer nasıl belli ise mum makasının, tütün tablasının, kahve cezvesinin yeri de öyle bellidir. Gayri-muntazam evde her şey güç yapılır. Misâfir gelir. Tütün tablası bulunmak için yarım saat etrâf aranır. Bu haklı haksız hiddeti mucib olur. Hiddet de dirliksizliği. İntizâm olmayan evde bir iş iki belki de üç dört olur. Rahât ve huzûr bulunmaz. Nizâ' eksik olmaz.

İntizâmı sevenler eşyâyı darma dağınık gördükleri zamân kalblerinde bir sıkıntı hissederler. Elleri aldıkları şeyi işleri bitdikten sonra rast gelen yere atıvermek-den sakınırlar.

İdâre hâneyi ne sûrette kullanmak lâzım geldiğini bilmek, masraf itmenin yoluna vâkıf olmaktır. İdâreli olan nâfile yere hiçbir şeyi zâyî' itmez. Evin içinde bulunan şeyleri güzelce hıfz itmeye dikkat ider. İdâre ile insan yalnız neye mâlik ise onları boş yere gâib itmeyüb saklamış olmaz. Bununla berâber daha birçok fâidesi olur. Bir tabak dikkatle kullanılıp kırılmaktan muhâfaza edilirse sâhibinin kârı yalnız o tabağa mâlik olarak kalmak değildir. O tabak kırıldığı hâlde yerine konması lâzım gelen tabağın parası da cebde kalır. İdâre kıymetli ve asla bitmez bir hazînedir. Akıllı adamların beğendikleri pek güzel bir hassadır. Bununla beraber bir haddi vardır. Dünyâda zaten her şeye bir hadd çekmelidir. İdâre nihâyet dereceye vardırılırsa başka bir hassaya kalb olunur ki buna hasislik derler. Allah herkesi bu hasislik illetine düşürmekten esirgesin! Pek fenâ ve pek çirkin bir huydur.

İşte bir hâneyi mes'ûd kılacak iki büyük fazîlet intizâm ve idâredir. İdârenin ifrât derecesi hasislik olduğu gibi idâresizliğin neticesi de isrâftır. İsrâf durmayub akan bir çeşmeye benzer. Bu çeşmeden nihâyet akan rahatsızlık harâbiyet ve sayısız fenâlıktır. Daha ilerisi de ma'azâllah sefâlettir. Fevka'lâde debdebeye ve tantanaya

meyletmek ve kendisini büsbütün isrâfa kapdırmak sonunda sefâletten başka bir şey’ vermediği çok yerde çok def’a görülmüştür.

İsrâfın insanı sürükleyüb götüreceği tehlikelerden atacağı derin çukurlardan sakınmak için daha gençlik zamânında intizâma ve idâreye alışmağa çalışub çabalamalıdır. Gençlik zamânında olur olmaz masraftan çekinmeyüb ve bunun te’sirini asla fark idemeyüb büyüyenler ve hareketlerinde, meşguliyetlerinde, harc u masraflarında i’tidâl ve idâre gözetmeyüb de kalblerinde intizâma ve idâreye bir muhabbet peydâ itmeyen ve bunlara alışmayub da gayr-i muntazâm bir sûrette ve müsrifâne masârıf içinde ihtiyârlıklarına doğru yuvarlanub gidenler bilâhare akıllarını başlarına alsalar bile eyvâh ki idâreye alışmak [4] kendilerine pek güç gelecek yâhud hiç müyesser olmayacaktır.

İntizâmdaki güzelliği görmek, idâredeki lezzeti tatmak insanın bahtiyârlığını te’min iden iki büyük fazilettir. Bunları hâricte ehemmiyetsiz görenler belki de vardır. Lâkin neticede biri dirliksizliği, kavgayı, nizâ’yı meydana çıkardığı diğeri insanın yolunda sefâlet çukurları kazdığı göz önüne getirilirse birçok güzel huyların ve râhatı, sa’âdeti ihlâl olunmaktan saklayan birçok hareketlerin esâsı olduğu ikrâr idilir.

Ne kadar bahtiyârdır o erkek ki gayretiyle aklıyla terbiyesiyle hânesini muntazâm bir hâlde tutar, az çok mâlik bulunduğu eşyâsını yerli yerinde bulundurur, aslâ isrâf itmez, idâre-yi beytiyyeyi lâıykıyla bilir ve icrâ ider bir kadına hayatını rabt itmiştir. Bu kadında kendi aklının ve idâresinin semeresi olarak evin içinde görülen intizâmı ve bunların neticesi olan rahâtı seyr itdikce nasıl iftihâr itmez? Nasıl sevinmez? Kendi hüsn ü hâline şehâdet eden birçok şey’ gözünün önünde durur da kalbinde memnuniyet his itmez olur mu? Âdetâ evin içindeki me’kulât, meşrûbât ve melbûsât hâsılı bütün ev eşyâsı lîsân-ı hâl ile: “İşte bizi böyle idâre ile kullanan temiz ve yerli yerimizde tutan mükemmel bir kadın!” diye yüzünüze karşı sizi medh iderlerse, ey kârie’lerim yüzünüzde sürûr-ı kalbinizi gösterir bir tebessüm görünmez mi? Bu hâlde tatlı bir meserret familyâ efrâdı arasında hüküm sürer. Böyle bir familyânın en büyüğünden en küçüğüne kadar hepsi biri birine muhabbetle sarılır, cümlesi rahat ider!

Lâkin bir familyâ re’isesinde bulunması lâzım gelen bu güzel hasletlerden mahrûm bir kadının hânesinin derûnunu temâşâ insana ne kadar acıklı gelir. Her şeyde intizâmsızlık eşya karma karışık. İşlerin ne vakti belli, ne de nasıl yapılacağı. Yaşayış intizâmsız. Evin içinde bir patırtı bir gürültü bir kargaşalık hüküm sürüyor. Elbise, eşya, yemek hep böyle. Bu intizâmsızlık evin içinde pislîği ve murdarlığı dâ’vet itmiş. Hânenin sa’âdetini ve rahâtını kaçırmış! Böyle bir evi görür de âdemde nasıl yüreği acımaz? Yarım saatte görülecek bir iş üç saat sürüyor. Fâideli bir takım işler yüz üstüne kalıyor.

İntizâmsızlık ve karışıklık işi gücü uzatıyor. Demek çalışıp çabalama da isrâf itdi-riyor. Yarım saatte görülecek bir şeyi üç buçuk saatte yapmak [5] az isrâf mıdır?

Üç saatini bir berhevâ itmekden büyük isrâf mı olur? Bunun için intizâmsızlık isrâfsız olmaz. İntizâm ile idârenin biri biriyle külli münâsebeti bulunduğu şimdi anlaşıldı demektir.

Yukarıda da söyledik. Bir evi idâreye me'mûr kadındır. Bir kadın usûl-i idâreyi bilmeli ve intizâmın hulâsası olan şu üç kâideye ri'ayet itmelidir:

- 1-Her şeyi vakti ve zamânıyla yapmak
- 2-Her şeyi mahallinde kullanmak
- 3-Her şeyi kendi yerinde bulundurmak.

Hâsılı bir kadın âdetâ evin dâhiliye nâzırıdır. Bir erkeğin idâreye dikkat itmesi ve tasarrufa ri'ayet eylemesi nâfiledir, familyâsının sa'âdeti için çalışub çabalaması hebâ olur, işinin başında ehliyet ve liyâkat göstermesi ve fevkal'âde gayret itmesi 'âilesi için hükümsüz kalır, eğer ömrünü ömrüyle birleştirdiği haremi müsrîf olursa. Müsrîf kadın bunların hepsini mahveder. Müsrîf kadın bir evi delik bir küpe çevirir. Zavallı erkek çocuklarının ve 'âilesi halkının istikbâlini te'mîn için çalışır. Bu küpü doldurmağa bakar. Lâkin kadının açtığı isrâf deliğinden doldurulan miktardan birkaç kat ziyâde akar. Bu sebebdan isrâftan nihâyet derecede çekinmeliyiz.

Bâ'zı erkekler hâricdeki meşgûliyetlerinden veya mahalli-i me'mûriyetlerinden hânelerine avdet ider ve bir lahzâ durmaksızın kendilerini dar sokağa atar ve kahvehâne [6] veya kıraa'thâneye gidüb uzun müddet orada vakit geçirilir. Kendilerini bu harekete sevk eden evlerinin intizâmsızlık ve karışıklığı hasebiyle derûnlarına kasved bahş olmasından başka bir şey' değildir.

Çalışkan, idâreli, intizâmı sever, isrâfdan kaçır bir zevceye mâlik bir adam pek bahtiyâr ve hâli gıbtâya şâyandır. Bir erkek hânesinin içindeki temizliği, tasarrufu, intizâmı, gayreti görerek refikasına olan teveccühü birkaç kat tezâyüd ider. Hânesini ve idâresini büsbütün refikasına tevdi' ider. Bu hâlde evce olan faydadan bu hususu mükemmel müdire ve müdebbire bir kadının uhdesine verdiği için, tamamiyle âzâde olarak bütün gayretini, kuvvetini, fikrini, zihnini haricteki işine hasır ider. Bu hâl ile me'mûr ise me'mûriyetinde pek çabuk tefeyyüz ider. Tâcir ise ticâretini az zamânda terakkî itdirir. Hâricte neye teşebbüs iderse muvaffak olur. Çünkü gözü arkada değildir. Hânesinin idâresiyle, intizâmıyla mukayyed bulunmuyor. Bunlara ideceği dikkati de tuttuğu işe ider. Bir erkeğin her işde muvaffakiyâtı, terakkîsi, tefeyyüzü, hânesini mes'ud kılar. Çocuklarına parlak bir istikbâl hazırlar. İşte anlaşılıyor ki bir hânenin sa'âdeti esâsen kadının tedbiri ve idâresi şâyesinde husûle geliyor. Böyle bir hâneye sâhib olan kimse mahall-i me'mûriyetinden veya ticâretgâhından ahşam evine avdet itdiği vakit kapudan içerü sürûrla girer. Çünkü girdiği mahall darma dağınık, gam ve kasâvet getirir bir yer değil belki gündüzün çektiği zahmetleri unutturacak bir sa'âdethânedir. 'Âile re'isi olan bir erkeğin bu hâlde kalbi ferâhlanır. O gün ne kadar çalışdıysa

velev ki asla durub dinlenmeksizin çalışmış olsun, yorgunluğunu unuttur. Mesrûriyetinin, memnuniyetinin teşekkürünü refikasına takdîm ider. Familyâ re’isinin neş’e ve sürûru ve güler yüzü çocuklarına ve hizmetkârlarına da ferâh verir, hâne içinde bir meserret-i ‘umûmiyye meşhûd olur. İşte bunların hepsi ev kadınının tedbîr ve idâresi sâyesinde meydâna geliyor. Böyle bir hâneye sâhib erkek ne kadar bahtiyârdır! Bu sa’âdete sebebiyet veren kadın ne derece şayân-ı ihtirâmdır, düşünölsün.

Saf vicdanlı ve eyü yürekli insanlar başkalarının sa’âdetine vâsita olarak aldıkları lezzeti dünyâda hiçbir şeyden alamazlar. Bu hâlde bir familyâ halkının rahâtını, bahtiyârlığını husûle getiren kadın bir safâ-yı rûhânî bulur. Böyle bir kadın rahât kalb ve rahât vicdân ile yaşar, şu yaşadığımız dünyâda ise asıl sa’âdet-i hâl servetle ve debdebe ile yaşayışda değil, rahât kalb ve rahat vicdân ile ömür sürmekdedir.

[4] Ye’s-i Küllî

Mâlî safâ ve zevk ile ger olsa kâ’inât
 Mahzûn gönöl zerre kadar etmez iltifât
 Senden safâ ne gördü ki dîl istesin seni?
 Ey zevk ‘âlemi bana bildir meyân-ı hayât!
 Zann eyleyüb metâlibini ben husûl-pezîr
 Olmakdayım netîcede dûcâr-ı müşkülât
 Herhangi suya ‘azm ederim avdetim gerek
 Mesdûd nedendir bana bilmem ki derd-i cihât
 Ey mevsim-i bahârımı mağmûr eden kader
 Âciz bıraktı aklımı gösterdiğin sebât!
 Yıllar ile mücâhede ettim seninle ben
 Hayfâ yine hiç olmadı müsmîr-i teşebbüsât
 Bir kimsenin vefâsına lâıyk değil miyim?
 Yâd etmez oldu yârim iken bir mülk-i semât
 Şimden gerü felâhıma tedbîr eğer nigâr
 Bir şüphe ki cihânda benim var ise... nemât
 [Mîrgûn fî 10 Teşrîn-i evvel sene 303]
 [Nigâr binti Osman]

[5] Bir Mâder-i Mûtehassîr

Yâ Râb bu ne ıztırâb u ahzân
 Hiss eylediğim dilimde her ân!

Hasret, dinmez ‘azâb-ı nîrân
 Ateşinde cism ü sîne sûzân!
 Elbette beni eder perîşân...
 Evlâd firâkıdır bu hüsrân
 Yezdân acısın bu hâle Yezdân
 İcâz-nümâ olan o Sultân.

2.

Çektim nice ıztırâb ve mihnet?
 Nezdimde kalır diye o hey’et
 Takdîr-i hüddâ-yı sabr u gayret
 Tagayyüre nasıl eder kifâyet?
 Vâki’ yine ayrılık nihâyet
 Evlâd firâkı, gamlı hasret
 Yezdân acısın bu hâle Yezdân
 İcâz nümâ olan o Sultân.

3.

Nezdimde iken o nazlı etfâl!
 Eylerdi beni hep anlar işgâl
 Gelmez idi ıstırâhât-ı hâl!
 Rahatların ettikçe ikmâl
 Âsâyîşimi diriğ... filhâl
 Evlâd firâkı etti ihlâl
 Yezdân acısın bu hâle Yezdân
 İcâz nümâ olan o Sultân.

4.

Yattıkça o yavrular kubûb-ser
 Bâlin idi sîne gâh mâder!
 Bir levhâ idi o şefk-âver
 Seyriyle olurdu dîl ü mübeşşer
 Eyvâh ki şimdi kalb-i kemter!
 Evlâd gamıyla zâr u muğben
 Yezdân acısın bu hâle Yezdân
 İcâz nümâ olan o Sultân.

5.

Kimler size şimdi dikkat eyler
Kim yavrularım himâyet eyler!
Kim şimdi ‘aceb sahâbet eyler!
Kim hâlinize mürvet eyler!
Mâderse bekâyı hasret eyler
Allah’a sizi emânet eyler.
Yezdân acısın bu hâle Yezdân
İcâz nümâ olan o Sultân.
[Taksim fi 25 Kânunisâni 403]
[Nigâr binti Osman]

Bir Vâlidenin Tesellîsi

(8. sâhifedeki resme nazar buyurula)

Bir vâlide evlâd u ‘iyâli için ne kadar zahmet çeker! Gece müşfikâne ve tatlı sözlerle okşayarak ve ninni söyleyerek ciğerpâresini uyutur. Bunun için hâb ve rahatını terk ider. Ne kadar derin uykuda olursa yavrusunun bir avâzesi üzerine hemân yanına koşar. Gündüz hânesinin işlerini görmek çocuklarının ve ‘iyâlinin rahâtını istihsâl yiyeceklerini tedârik eylemek için durup dinlenmez. Bir vâlide gördüğü hizmetlerle ne kadar bitâb olursa olsun yine mini mini evlâdının yanına koşub kucağına alır. Bağına basar, gül yüzünü öper ve koklar. Yanına gelüp vâlidesinin tatlı iltifâtını bekleyen ve ma’sûmâne ve mütebessimâne yüzüne bakan diğer evlâdına teveccüh ider. Çektiği eziyet ve zahmeti ve yorgunluğu bu anda unuttur. Kalbi meserret ve muhabbetle dolar.

[7] Bir sebeble derûnı gam ve gussa ile memlû ve mahzûn bir vâlideye evlâdının güler yüzü bütün kederini unutturur.

Sabahlara kadar göz nûru döküb dikiş dikerek ve bin zahmet çekerek evlâdının nafakasını ancak tedârik idebilen fakîr ve bedbâht bir vâlide ciğerpâresini kolları arasına alub göğsünde sıkıdığı ve ma’sûm çehresinde tebessüm gördüğü anda bir safâ ve mes’ûdiyyet hisseder. Bu fakîr vâlide bu anda dünyadaki insanların en bahtiyâridir. Bir vâlidenin en büyük tesellisi ciğerpâresinin bir tatlı tebessümüdür.

Kızların Ta’lîm ve Terbiyesi

Kızlar İçün Ta’lîm ve Terbiyenin Lüzûmu

En ziyâde ihmâl olunmuş bir madde de kızların ta’lîm ve terbiyesidir.

Buna birinci sebep vâlidelerin âdet ve keyfidir. Kadınlara pek az ma’lûmât öğretmek lâzımdır i’tikâdında bulunuyorlar. Memleketin ve milletin sa’âdeti için erkek çocukların tâ’lim ve terbiyesi başluca mühim işler sırasındadır. Erkek çocukların

terbiyesinde de kızların terbiyesinden az kusur olunmuyor lâkin hiç olmaz ise erkeklere ma'lûmatın ve tahsîl-i fen ve kemâlin elzem olduğu tasdik idiliyor. Bu hususda en iktidârî 'âlimler usuller gösteriyorlar.

Bakınız ne kadar mu'allimler ve mektebler var! Erkekler için kitâblar basdırmağa, hocalar intihâbına lîsân öğretmek yolları bulmağa ne kadar paralar sarf olunuyor! Bu büyük büyük teşebbüsler ciddi ve temelli bir şey' olmakdan ziyâde gösterişte bile olsa yine 'âlemde erkeklerin ta'lîm ve terbiyesi elzem olduğu hakkında âlî bir fikir mevcûd olduğunu isbât ider.

Kızlar için ise derler ki: "Adam onlara 'âlim olmak ne lâzım! Bir gün evlenir barklanırlarsa umûr-ı beytiyyelerini idâre itmeği ve kocalarına bahâne bulmaksızın itâ'at eylemeği bilsünler kâfidir." Bunu söylemekle berâber kadınlar 'ulûm ve fûnûn tahsîl itdikten sonra şâyân-ı istihzâ birtakım evza' ve etvâr gösterdikleri tecrübelerden anlaşılmış olduğunu beyânda fevt-i fırsat itmiyorlar ve kızları câhil ve mülâhazasız vâlidelerin eline kör körüne terk itmekte kendülerini haklı zannediyorlar.

Fî'l-hakîka kadınları gülünç ve müsahhure olacak surette âlime itmekden havf ve hazer itmek elzemdir. Ekseriyâ tâife-yi nîsânın akıl ve ferâsetleri erkeklerinkinden daha za'iftir. Bu hâlde kızlara vücud ve akıllarıyla mûtenâsib sûrette muktedir olacakları 'ulûmu tahsîl itdirmek neden mûnâsib olmasun! Kızlar ne bir hükûmeti idâre itmeğe ve ne de bellerine kılnc kuşanub muhârebeye gitmeğe mecbûr tutulamazlar. Bundan başka umûr-ı siyâsiyye, fenn-i harb, 'ilm-i fıkıh, 'ilm-i akâid ve 'ilm-i hikmet gibi 'ulûm-ı 'âliyyenin tahsîlinden de ferâgat idebilirler. Cerr-i eskâl ve makine gibi 'ilimlerin tahsîli de kızlar için asla mûnâsib değildir. Cenâb-ı Hak anlara nâzik vazîfeler tahmîl itmiştir. Vücûdlarının ve akıl ve zekâlarının nehâfet ve nezâketine mukâbil kadınlar için tahâret ve nezâfet ve 'umûr-ı beytiyye ve terbiye-i etfâl ve sâireye dâir 'ulûmun tahsîliyle hânelerinde rahatca iştigâl eylemeleri tabi'aten muvâfıktır.

Kadınların hilkaten nehâfet ve za'fiyetine karşı nasıl davranmalı! Mâdem ki kadınların tabi'atleri nâziktir, anları takviye ve terbiye itmek lâzımdır. Nitekim hasta ve za'iflerin vücûduna daha ziyâde hizmet iktizâ ider. Hayat-ı beşerin esâsı nâmıyla tavsife şâyân vezâifin icrâsı kadınlara âid değil midir? Bir hânenin harâbına veya sa'âdethâline sebep olan ve umûr-ı beytiyyeye âid husûsâtı tanzîm iden ve bütün insanların ahvâl-i husûsiyyesine [8] mûte'allik mevadda rey ü karar i'tâ eyleyen kadınlar değil midir! Bu sebeble bütün insânların ahlâk hissine veya ahlâk-ı zemîmesine en ziyâde dahl u te'siri olan kadınlardır. İktidâr ve kabiliyeti hâiz ve i'tikad-ı dîniyyesi tam ve 'akl ü zekâsı tahsîl ve terbiye ile perverde olan bir kadın bir hânenin ruhu mesâbesindedir. Böyle bir kadın bir hânenin emvâl ve eşyâsını hüsn-i muhâfaza ve sa'âdethâlini te'mîn ider. Cümle 'indinde iktidar-ı kâmile müsellim olan âdemler dahi kendü 'âilelerinin sa'âdethâlini te'mîn için îcâb iden esbâbı kadınların mu'âveneti olmaksızın istihsâle muvaffak olamazlar.

Dünya aslâ bir hayâlhâneneden ‘ibâret değildir. Familyâların cem‘iyyetgâhıdır. Kadınlardan başka bir dikkat-i kâmile ile ‘âilelerin terbiye ve idâreye kim muktedir olabilir? Kadınlar evlerinde tabi‘i iktidâr ve imtiyâza sâhib olmağla berâber dikkat ve ihtimâmlı, hünerli, mîzâc-gîr ve iknâ‘ ve te‘lif-i beyn etmek hassasını hâ‘iz olarak halk olunmuşlardır. Erkekler izdivâcla tarîk-i hayatta ‘akd-i râbıta ittikleri kadınların muvâneseti acı ve tahammül olmaz bir bürûdete tahavvül iderse artık o hayat ve ‘ömürden [9] ne lezzet ümîd idebilirler? Vâlideler çocukları hengâm-ı sabâvetlerinde ifsâd iderler ve şımartırlarsa ‘ale‘l-umûm benî beşerin âtîsi ne hâle müncer olur.

Tâife-i nîsânın iştigâl-i vezâifi erkeklerinkinden daha ehemmiyetsiz olmadığı âşikârdır. Çünkü bir ev idâre etmek, zevcilerini ve familyâlarını mes‘ud kılmak ve istikbâlde milletin heyet-i umûmiyesini teşkîl edecek olan çocukları güzelce terbiye etmek vezâif-i mukaddesesıyla mükelleftirler. Buna binâen kadınların fazîleti erkeklerinkinden pek az olmadığına kanâ‘at etmek lâzım gelmez mi? ‘Umûma idebilecekleri iyilik veya kötülüğü bir tarafa bırakalım. Kadınlar esâsen nev‘-i benî beşerin idâmesine vâsıta olduklarından ve cem‘iyyet-i beşeriyyenin bir nısfını teşkîl eylediklerinden erkekler hakkında icrâ olunan hürmet ve ri‘âyet ve ta‘lîm ve terbiyeden mahrûm idilmeleri lâıyk ve revâ mıdır?

Bundan sonra iyi terbiye olundukları vakit kadınların yapabildikleri iyilikler ile kendülerine iffet ve ‘ismet-i ilhâm edecek ta‘lîm ve terbiyenin noksânından dolayı ‘âlemde sebep oldukları fenâlıkları mülâhaza ve tedkîk etmek [10] lâzımdır. Fenâ terbiye olmuş olan kadınların erkeklerden daha ziyâde cem‘iyyet-i beşeriyye için fenâlığa sebebiyet verdikleri müsbet ve muhakkaktır. Çünkü ekseriyâ erkeklerde görülen fesâd-ı ahlâk evvelen vâlidelerinden almakta oldukları kem terbiyeden sâniyen fenâ terbiye görmüş kadınların fesâdetiyle kapıldıkları emrâz-ı nefsâniyyeden neş‘et ider.

Tarihte görüldüğü üzere ekseriyetle kadınların noksân-ı terbiye ve ahlâkından ne hîle ve desîseler! Ve ne kadar büyük fenâlıklar vuku‘ bulmuştur! İşte bu ahvâl kızların güzelce ta‘lîm ve terbiyesi ne derece hâ‘iz-i ehemmiyet bir madde olduğunu isbât ider.

Dârü‘l mu‘allimât me‘zunlarından

Cemâliye ve Fahriye

(Meşhûr Fenelon’un “Kızların Ta‘lîm ve Terbiyesi” nâm eserinden ta‘dilen alınmıştır.)

Çocukların En Güzel Meşgûliyeti

(9. sâhifedeki resme nâzar buyurula)

İnsanın mini mini evlâdı vücûdca yavaş yavaş büyüdükçe zihni de açılır, meşgûliyet ister. Kendisine heves gelir. Vâlide ve pederi ciğerpârelerini eğlendirmek için dürlü dürlü oyuncaklar alır veyâhud yavruca bu oyuncaklarını meselâ

küçük atını bebeğini tavşanını ne kadar saf bir muhabbetle sever. Vâlîde ve peder çocuğun sevgilisi olan oyuncakları çocuğa zarar vermeyecek ve zihnini açacak gibi intihâb etmek ve çocuğun hevesini oyun şeklinde tahsile sevk etmek ilerüdeki terbiye ve ta'lîmine ne kadar yardım eder. Kâğıd ve kitâbla eğlenmeğe alışdırılan çocuk için okuyub yazma bir lezzet olur.

Bu sebepten Avrupa'da hem eğlendirüb hem 'ilm öğretmek için çocuklara mahsûs ne kadar süslü ve boyalı çiçekli resimli kitâblar yapmışlardır. Çocuk bunlara hayran olur. Oyuncak diye bunları sever. Hem eğlenir oynar hem ma'lûmât alır.

Çocuk için bu ne kadar fâideli ve güzel bir meşgûliyetdir. Peder ve vâlîde evlâdını böyle kitâbla eğlendirmeye alışdırsa hem yavrucağı bir yerine batmak tehlikesi bulunan ba'zı oyuncaklardan vikâye etmiş ve hem de güzel bir ta'lîm ve terbiye esâsı koymuş olur. Bir de vâlîde ve peder için sevgili yavrucağın bir kocaman kitâbı küçük ve yumuk yumuk elleriyle tutarak saçları alınına dökülmüş olduğu halde bir dikkat-i ma'sûmâne ile harfleri tanımağa veyâ dersini öğrenmeğe çabalamasını ve bir harfi keşf idince veyâ bir kelimeyi okuyabilince güzel sîmâsında muzafferiyetini gösteren tatlı bir tebessümü görünce hayran olmamak ve kalbi muhabbet ve şefkatle dolmamak mümkün müdür?

Küçük Çocukların Yiyecekleri

- “Hanım, çocuğunuzu ne ile besliyorsunuz?” diye bir vâlîdeye su'âl olunduğu vakit eğer o vâlîde:
- “Yavrumu mu? O bizim gibidir, her şeyi yer.” cevabını verebilirse ne kadar memnun görünür.

“Çocuğum da büyük adam gibi her şeyi yer.” sözü bilinse ne kadar ağırdır. Bir çocuk henüz on sekiz aylık haydi haydi iki yaşında. Mercimek çorbasıyla çokdan görüşmüş. Ayşe kadın fasulyesini pek iyi tanıyor. Bîcâreye pasdırma sucuk da yedirilmediyse çok şükür olsun.

Bir çocuk dünyaya geldi. Vâlîdesinin südü var. Versün çocuğuna. Vâlîdesi za'îf. Bir südnine tutsun! Ama diyeceksiniz ki “Kuzum kuzum herkesin südnine tutmağa kudreti var mı?...”

Size uzun cümlelerden iç sıkıcı ispatlara girişmeden kısaca ve doktorca diyeyim ki bir vâlîdenin [11] sıhhati ve hâli müsâ'id olursa çocuğunu kendisi emzirmelidir. Velez ki az zaman olsun vâlîdeye sun'î şeylerle ara sıra yardım idilmek lâzım gelsün.

Eyü intihâb idilen bir südnine vâlîde yerine tutabilir. Kendisine dikkatle bakmak da şarttır. Emziğe gelince büyük âlimlerin ve hekimlerin hesaplarına bakılırsa emzikle süd verildiği için kurban olub giden çocuklar sayısızdır. Bilhassa yazın emziğin en ziyâde zarârı görünür:

Emzik hakkında mufassal bir “reddiye” yapmağa kalkışmıyorum. Şu kadar söyleyeceğim ki emzik ancak lüzûm-ı kat'î görünürse kullanılmalı başka vakit ele

alınmamalı. Hangi emzik eyüdü? Bunu söylemek bir işe yaramaz. Çünkü emziği hadd-i zâtındaki fenâlığundan birkaç kat daha fenâ iden sûret-i isti‘mâlidir.

Emzik temiz tutulmazsa korkacak pek fenâ hâllere sebebiyet verir. Gerinme, istiğfâr, ishâl, za‘fiyet vesâire gibi. Eğer emzik mu‘ayyen vakitte çocuğa verilme-yüb de sabahdan akşama kadar memesi ağzında bırakılırsa yine bu hâller zuhûr ider. Emziğin başluca zararlarından biri de içine konulan südün ekseriyâ saf ve hâlis olmayub gerek tab‘iyetinden ve gerek sâir sebebdan bozuk bulunmasıdır. “Bir çocuğu beslemek için en a‘lâ süd merkeb südüdür.” diye hekimler söylüyorlar ama bunu her vakit bulmak mümkün olamaz. Hem de ba‘zılar biraz da bundan tiksiniyorlar. Bu sebebdan ekseriyetle inek südü kullanılır. Hem her vakit bulunur. Hem de herkesin kesesine elverir. Bir çocuğun iyi bir südninesi bulunsa bile südnine birdenbire hasta oluverirse veya bırakub giderse telâşa düşmemek için evvelce çocuğu süd içmeğe alıştırmalıdır. Çocukların hepsi sevk-i tabi‘iyle südü severler. Bir vâlide size: “Benim çocuğum süd verirsem istemiyor, içmiyor” derse hiç şübhe itmeyiniz ki çocuğa ya bozuk ve fenâ süd verdi veyâhud fenâ bir sûretle içirmeğe kalkışdı da çocuk iğrendi ve hırçınlandı.

İnek südü küçük çocuklar için pek kuvvetlidir. Ya içine ne katmalı? Lafazân ve geveze koca karılara sorarsanız “Bunu kat. Şunu kaynat suyunu karışdır” gibi size bin münâsebetsiz şey’ söyler. Her şeyden a‘lâ çocuk bir aylık iken yarı yarıya eyü su katmalı. İkinci aydan dördüncü ayın nihâyetine kadar çocuğun kuvvetine göre üçte bir veyâ dörtte bir su katmalı, altı aylık olunca saf süd vermelidir.

Yukarıda çocuğu süd içmeğe alıştırmalı demişdim. Çocuğu vâlidesi emziriyorsa süde alışması vâlidesini biraz rahat bırakır. Lâkin çocuğa ikrâh gelmemek için südün gâyet iyi ve dâimâ aynı olmasına ve içine konulan kabın kemâl-i dikkatle temizlenmiş bulunmasına i‘tinâ eylemelidir.

Yazın gezdirilmeyüb dâimâ ahurda bulunan bir ineğin südü alınmamalıdır. Pek sıcak olur. Bir de sıcak havalarda uzak yerden getirilen südü almamalıdır. Çünkü gelirken çalkana çalkana sıcaktan bozulur.

İshâl ekseriyâ iki yaşını itmâm itmeyen çocuklarda ve yaz sıcaklarında emzikle beslenenlerde zuhûr ider.

Çocuklarına ne sinn ve ne de midelerinin za‘fiyetiyle mütenâsib düşmeyen şeyler yediren birçok peder ve vâlideler bilâhare çocukları ishâl olur ve istifrâğ ider ve mide ve em‘asında sancılar duyub âh u figân eylerse telâşa düşerler. Huzur ve rahatları münselib olur. Çocuğun bu ‘azâbını kendi akılsızca hareketlerine hiç de isnâd cihetine gitmeyüb başka birtakım sebebler aramağa ve uydurmağa kalkışır.

Hıfz-ı sıhhaya mugâyir hareket bilhassa çocuklarda evvel ve âhir fenâ netîceler verir. Evlâdınız tatlı [12] tatlı verdiğiniz eti sebzeyi yer. Anları hazm ider gibi görünür. Sıhhati yerinde ve kuvvetli zannolunur. Lâkin bunlar zâhirdir! Te’siri ilerüdedir. Çocuk münâsebetsiz gıdalanırsa a‘zâsında yalnız sahte bir kabalık

görünür. Halbuki bünyesi asla kuvvetlenmez. O vakit yalnız ishale ibtilâ ile de kalmaz ma'âzallah daha mühlîk ve fenâ çocuk hastalıklarına tutulunur. Er geç bu dehşetli düşmanlar zuhûr iderse bîçâre ma'sûm mukâvemet idemeyerek anasının babasının sû-i tedbîrine fedâ olur gider.

On dört on beş sinlerinde zuhûr iden birçok hastalıklara sebep aranır. Hâlbuki sebebi çocuk iken pek fenâ beslenmesinden başka bir şey' değildir. Ey vâlideler! Çocuklarınızı 'âkilâne bir sûrette besleyiniz! Her mevsimde ve bilhâssa yazın fevkalâde dikkatli olunuz. Çocuğa midisinin kuvveti yok iken et ve etmek vermek anı zehirlemek olduğunu hatırlınızdan çıkarmayınız.

Südden başka çocuğa hiçbir şey de vermemeli mi? Çocuk beş aylık oluncaya kadar hiçbir şey vermemelidir. Bundan sonra hâlis un veyâ nişasta ile yapılmış tirid [13] verilebilirse de bunu da süd içinde yapmak ve başka hiçbir şey' karışdırmamak lâzımdır. Çocuk on aylık olunca et suyu verilebilir. Süd ve söylediğimiz bir iki şeyle çocuk bir yaşını bulmalıdır. Bir yaşını tekmiî idince her gün bir rafadan yumurta yedirilebilir ve yine tirid verilir.

Gerek vâlidesi veya süd ninesi büyütsün ve gerek emzikle büyütsün bir çocuğu kadehle veya çömce ile süd içmeğe alışdırmak eyüdüdür.

On sekiz aylık bir çocuğa biraz et ile gayet hâlis etmek içi yedirilebilir. Lâkin suçuk ve bastırma gibi kuru etler hiçbir sebze yanına asla yaklaşıdırılmamalıdır. Bir çocuğa üç yaşına kadar her nev'î meyve kat'an men' idilmelidir. Bunun için üç yaşına kadar çocuklar yemek yenen yere götürülmemeli ve kendisine meyve gösterilmemelidir.

İşte bir çocuğun tağdiyesi için tatbîk-i hareket idilmek lâzım gelen en mühim noktaları yukarıda ta'dâd itdik. Evlâdının sıhhat ve 'âfiyetini isteyenler bu kavâ'id-i 'umûmiyeden aslâ ayrılmazlar. [14] Tavsiye ettiğimiz kâ'ideler eğer bir vâlide akdemce bunları bilir ve bunlara ri'âyet ve çocuğuna i'tinâ ve dikkat eyler ve çocuğun sıhhat ve 'âfiyeti mes'elesine hiçbir yabancı el karışdırmazsa, gayet suhûletle kâbil-i icrâdır.

Bir vâlide için hâiz olması iktizâ iden birtakım evsâf daha vardır: Tatlılık, şefkât, gayret ve fevkalâde bir sebât. Eminim ki risâlemizi okumağa tenezzül buyuran ve vâlidelik şerefine nâil olmuş olan hanımefendiler bu evsâfı bi-tamâmihâ hâizdirler.

[12-13] El İşleri

1- Cüz'udân ve terlik üzerine ve sâir münâsib yerlere sarma işlenir: Renk-âميز ipek veya bir yeşim ile işlemelidir. Yapraklar açık koyu iki renk yeşil, çiçekler mâ'î ve göbekleri sarı, goncalar al ve küçük dallar zeytûnî ile yapılır.

2- Ara fistosu. Beyaz pambukayı ile sarma işlenir ve gömlek için pek yakışır.

3- Böyle birçok güller yapılır. Biri birine dikilir. Zarîf bir örtü olur. Bunu yapmak için orta yerdeki halkadan başlamalıdır. İbtidâ 32 zincir yapmalı, bunların üzerine yine 32 sık iğne yapmalı, bunun üzerine beheri 7 zincirden ‘ibâret 8 göz yapmalı. Tekrar bu gözlerden her birinin tam orta yerinden alarak dokuzar zincirden 7 göz daha yapmalı ve bunların üzerine bir sık iğne gitmeli. Bundan sonraki sırayı ise 5 sık trabzan, 5 zincirlik bir göz yaparak bitirmeli ve üzerine sık iğne yapmalı ve sonra tam köşeden bir zincir evvelki gözden 7 zincir yapub köşeden bir sonraya geçirmeli ve 3 zincir bir trabzan 5 zincir bir trabzan üç zincir hakezâ!... Trabzanın ikisini de bir göze ve tam orta yere geçirmeli.

4- 18 zincirlik bir halka üzerine bu halkanın içinden alarak 30 trabzan yapmalı. Bunun üzerine yine otuz trabzan yapmalı, velâkin bunları beşer beşer üç ilmekli zincirle ayırmalı. İş bundan sonraki sıraya kalır. Yapılan üç zincirin ortasına tığ iğnesi geçirüb yedi zincir yapmalı ve ipliği iğneye iki kere sararak uzun beş trabzan yapmalı, lâkin dikkat itmeli ki asla tığ iğnesi bulunduğu gözden çıkmasun. Bu da bitince 12 zincirlik bir halka yapub üstüne heman 22 sık iğne gidivermeli bu da bitince 7 zincir yapub bundan evvelki sıradaki üç zincirlik gözün ortasına geçirilmeli ve böylece devam etmeli.

5- Gömlektir. Yakası olmayub omuzlarından düğmelidir. Resme bakub yapmak mümkün olur. İki yanlarından biraz eksik bırakılırsa rahat giyilir. Yukarı tarafından kenara güzel bir fisto dikilirse süslü olur.

6- Bu da ara fistosu 2 numaralı gibi beyaz pambukayı ile sarma işlenir.

Aşçılık ve Pastacılık

Lezzetli Badem Kurabiyesi

Bir mikdar tataraya alub bir kasenin içine koymalı ve üzerine su doldurmalı. Ve bir gice sabaha kadar bırakmalı. Tataraya yumuşar ve su zamlı gibi koyulaşır. Toz şekerini gayet ince ve un gibi döküb sık tülband ile elemeli. Ve biraz gül suyuyla tataraya karışdırmalı. Tatlı bademi de eyüce dış iç kabuğunu ayıkladıktan sonra döküp buna katmalı. Daha güzel kokulu istenilirse biraz da vanilya konılabilir. Bunlarla gayet eyü hamur idilür ve ceviz kadar alarak kurabiye şeklinde yaslatmalı ve bir tebsiye dizüb üzerine yine dökülmüş şekerden biraz dökmeli. Bu hâl üzere kurabiyeler bir gice kaldıktan sonra lezzet ve iştihâ ile yemelidir. Ateşe göstermeğe asla lüzum yokdur. Çünkü terkibinde pişecek bir şey vârid bulunmuyor.

Vâlîde ve Kızı

- Kızım etmek ile peyniri berâber ye. Peyniri yiyüb etmeği bırakma.

-Ah anneciğim! Senin bu sözün bir sözüne uymuyor ki. Geçen gün iki işi birden görme diye bana tenbih itmedin mi?

Fıkra**(Ta'kîb)**

Geçen sene bizim efendi birkaç gün hafifce bir keyifsizlik geçirdi. O vakit Lâleli semtinde bir mahallede oturuyorduk. Mevsim kış idi. Zevcem bir vakti olub da kızım ile bir de mahalle mektebine gitmekde olan oğluma kışlık fânîlâ, yünlü ve çorab filân alamadığından yavrucaklar üşüyorlar ve oğlanın bir şeye akli ermiyorsa da kızım, “Anne yollı ve fes rengi isterim fânîlamı” diye meylak meylak meylaklanıyordu. Ara yere efendinin keyifsizliği de girince ufak ufak tedârîki büsbütün uzadı gitdi. Nihâyet efendi çok şükür iyileşdi. Henüz sokağa çıkmadığı günlerin birinde izin aldım ve yanıma besleme gibi hizmetimizde bulunan genç bir kızı alarak çarşı içine çıktım. Fânîla ve çorabı aldıktan sonra bir de arka örtüsü almak için şişmanın dükkânına girdim.

Üstü başı temiz bir efendi birkaç uzun ve renk-âmîz kışlık kadın çorabları pazarlık idiyordu. Yanında yine temizce giyinmiş bir beyefendi var idi. Ben bunlara bakmayarak birkaç örtü çıkarttım. Bunlar hem kendi beyinlerinde lakırdı idiyorlar ve hem de yan gözle bizim tarafa bakıyorlardı. Ben gayet kapalı sade ve âdi bir çarşafa bürünmüşdüm. Sık sık yanımdaki kıza da: “Kız Mâide! Yüzünü kapa. Elini ört.” demeden dilimde tüy bitiyordu. Çorab pazarlık iden diğerine: “Benden de selâm söyle hatırını sorarım” gibi bir şeyler söylüyor idi, lâkin ben telâşım dan ve bir kimse dikkatle yüzüme baksa helecâna uğradığımdan lakırdıya dikkat idemiyordum. Acele örtüyü alıp [15] kendimi caddeye atdım. Acaba lakırdıları bana iştirdirmek için miydi? “Aman ne fenâ! İnsan bir rahât alışveriş idemiyor. Kısıvrak kapalı geziyorum. Benden başka söz atacak kimse yok mu!” diye yoluma düzeldim. Elimizde epeyce çıkın mıkın var idi. Çarşı kapusundan tramvaya binüb Lâleli’de inmek ve oradan gitmek daha rahât olacaktı.

Dükkândan çıkub yirmi adım kadar atdık. Arkama başımı çevirdim. Eyvâh dükkândaki beylerden genci çıkmış arkamızdan geliyordu. Yüreğim çarpmağa başladı. “Aman kız yürü!” dedim. Hızlı hızlı yürümeğe başladık. Beyazıd’a giderken çarşunun sol tarafında tramvay yoluna çıkan bir kapudan kendimizi sokağa atdık. Rahât bir nefes aldım. Yürümümüzü ağırlaştırdık. Yanımdaki kız başını arkasına çevirmiş, “Aman hanım o bey de bizim çıktığımız kapudan çıktı. Arkamızdan geliyor! Bakın hanım...” dedi. Biraz arkama döndüm. Hakikaten bizi ta’kîb idiyordu. “Aman Yârabbi ne yapayım? Ya peşimize düşer de eve kadar gelirse ma’âzallah...” Niçün arkana bakıyorsun diye kıızı bir temiz payladım. Hâlbuki merâkımdan ben de bakıyordum. Öfkemi ondan alıyordum.

Tramvay yoluna çıkub konağın önündeki makas yerine kadar yürüyelim belki o başka tarafa sapar dedim. Hâlbuki yine arkamızdan geliyordu. Biz kaldırım üstünde bir kenara çekildik ve tramvayın gelmesine muntazır kaldık. Bey de bizden on adım ötede durdu. Yüreğime inecek! Çarpıntıdan hâlden hâle giriyordum. Başımı kaldırıb bakamıyordum. Mâide’ye (yanımdaki kızın ismi) “Kız! Senin

kafanı kırarım. Sakın bakma. Şemsiyeni indir. Kim bilir ne kahbelik itdin. Baktın baktın arkana herif bir şey’ anladı peşimize düşdi...” diyordum.

Âh Yârabbî köprü semtine gide idi de biz de kurtula idik diye temennîden başka çaremiz yokdu. Tramvaylar geldi. Biz arabacının durduğu yerden bindik. Hiç arkama bakmadım. Merak beni yerimde rahat oturtmuyordu. Nasıl anlasam!... Biletci geldi. Biletleri aldık. Erkeklerin tarafına geçerken perdeyi açtı. Gözüm o semte gidiyordu. Yârabbî! Başıma gelenleri sormayın. Herif tam karşımızda oturmuş sigara içiyor!...

Benim için bir teselli kaldı. O da gizlice Lâleli’de ineriz. Bizi Aksaray’a kadar gidecek zanneder, arabada kalır. Biz de böylece kurtuluruz diyordum. Bin halecânla Lâleli’ye kadar geldik. Biz yavaşça inüb cami’in yanındaki sokağın başına kadar geldik. Sokağı dönerken Bayezid semtine göz kuyruğu ile bakdım. Ne göreyim? On adım ötemizden gelmiyor mu?...

Artık bittik! Elim ayağım titriyor, Hüdâ alîm, ayağımı basdığım yeri görmüyordum. Sokağa sapub yürümeğe başladık. Kızı evvelâ arkana bakıyorsun diye azarlarken, şimdi telâşımın:

-Aman Mâide, bak geliyor mu? dedim.

-Evet hanım, o da sokağa sapdı. Tütüncü dükkânının önünde durmuş tütün alıyor.

-Aman kız koş bizi gayb itsün.

-Hanım yürümeğe başladı. Yine arkamızdan..

Ah eve de pek az kaldı. Bir rezâlet olursa! Ne yapayım? Nasıl davranayım? Aklım başımda yok ki. Gözlerim bir yeri görmüyor.

Nihâyet kendimizi evin kapısında bulduk. Ben artık kendimi gayb itmişim. Evi yıkacak gibi tokmağı hızla urdum. Arap bacı kapuyu açtı. Herif bizden hemen yirmi adım ötede idi. Ben kapunun üstündeki cunbalı odaya kendimi baygın bir hâlde [16] atdım. Merakla cunbadan başımı çıkardım. Herif gelmiş kapunun önünde duruyor. Ya çalar da kapuyu bir çirkâblık iderse diye yüreğime incek! Derken kapının tokmağı tak demez mi?...

Sanki birisi getirdi tepemden bir koğa su dökdü! Olduğum yerde yığıldım kaldım. Efendim benim hızlı kapu çalmama merak itmiş yukarudan haykırıyor! Benim Arab bacıya bir şey’ söylemeğe vaktim olmadı. Hem de dilim tutulmuş kalmışdı. Arab tekrar kapuya koşmuş, açmış. Yukarı çıkıyor oda kapusuna kadar sendeleyerek gittim.

-Aman kadem hayır! Ne yaptın? Ne dedin? Bu aralık bizim Besime aşağı odaya indi, bana harıl harıl:

- Anne bana ne aldın? Örtüyü unutmadın ya? diyordu.

- “Senin örtünün Allah belâsını versin. Bu belâyı anın yüzünden uğradım.” deyince kız şaşırıldı. Mâide’yi köşeye çeküb hem ne oldu diyor hem de yünlüm ne renk diye suâl idiyor ve çıkınları karışdırıyordu. Ben tekrar bacıya diyordum ki:

- Çabuk söyle, amân kadem hayırcığım ne dedin?
- Şimdi arkanızdan kapuyu çalan beye mi hanımcığım?
- Ha! Evet bacıcığım! O boyunu altında kalasıya çabuk söyle bayılacağım.
- Durun haber vereyim kimse olmasun dedim.
- Aman ne haberi?

Bana Ferid Beyefendi iyileştiler ya biraz görebilir miyim sorunuz, dedi. Hem hanımcığım ne ince dîl söylüyor.

- Nasıl bacı? Gelen adam beyefendiye sordu ha! Dimek onu istifsâra geliyormuş!! Git haber ver! didim cumbalı odaya çıktım. Sinirlerim gevşedi. Kendimi tutamadım. Kahkaha ile gülmeğe başladım. Bîçâre adamcağızın kabâhati yokmuş. Meğerse bizim efendiye geliyormuş. Tabii ve rastgele bizim geldiğimiz yolu tutdurmuş. Zann ve merâkımla biz telâşa düşmüştük!... Buralarını düşündükçe gülmem arttı!... Bir şeyden haberi olmayan Besime şaşırmış, “Aman anne ne oldu!” diye bön bön yüzüme bakıyordu. Dükkândaki selâmın bizim efendiye olduğunu da bir bardak su içüb biraz aklımı başıma topladıktan sonra derk idebildim.

Misâfir bey yarım saat kadar oturdu gitdi. Ben efendinin yanına çıktım. Çocuklarım eşyalarını paylaştılar. Efendi, “Hanım bari çocuklara biraz da yemiş alaydın.” dedi. Ben başıma geleni size nasıl nakl itdim ise sevgili kârielerim zevceme de öyle söyledim lâkin o vakit küçük Haydar’ın gürültüsüyle sözümü ara sıra kesüb, “Sus Haydar! Sonra hırkanı biçmem ha!” demeye mecbûr olurdum. Size bilhassa teşekkürler iderim ki sözümü kesmeden kendi merâkımla uğradığım şu gülünç hâli dinlediniz.

Elleri Yumuşak Tutmak İçün En Güzel Terkîb

Herkes bu terkîbi kendi kendine yapabilir.

30 dirhem gayet eyü döğülmüş badem ve 10 dirhem yine ince toz idilmiş acı badem. 40 dirhem beyaz bal almalı. İbtidâ balı eridüb bademle karışdırmalı ve içine iki yumurtanın yalnız sarılarını ilâve itmeli ve eyüce bir tahta kaşıkla karışdırmalı. Bunlar gayet eyü hâl olunca biraz istenilen kokun konılabilir. Daha iyisi birkaç kaşık (o dokulon) ilâve olunur.

Sâhibe-yi imtiyâz Hatice Sehâ Sebihâ

(Cemâl Efendi) Matbaası- Bâbîâlî Caddesi Numara 43

Parça Boğçası⁶⁶

Her ayın birinci günü ile on beşinci günü çıkar bir mecmu‘â-yı ‘âileyim. Osmanlı ‘âilelerinin menâfi‘ne haddimce hidemât-ı hasenede bulunmak üzere te’essüs

⁶⁶ Altı sayfalık bu kısım, derginin sonunda yer almaktadır ve derginin muhtevasının geniş bir özetini teşkil etmektedir.

itdim. Allah vücûd-ı hümayûnlarını dünyalar durdukca şanlı ve ‘azimetli taht-ı ‘Osmanî’de dâim buyursun. Şevketlû padişahımız velînimetimiz efendimiz hazretleri milletin ve memleketin feyz ü terakkîsi esbâbını istihsâl etmek ve büyük küçük ve kadın erkek umum teb‘a-i sâdıkasının sa‘âdethâlini te‘min eylemek için huzur ve rahat-ı hümayûnlarını fedâ ediyorlar. Yeni yeni mektebler açılıyor. Dünyada ve ahiretde insanı mes‘ud ve muhterem kılan ‘ilm ü maârifden hiç kimse nasıbsüz kalmasun diye kitâblar basılıyor. Dürlü dürlü vâsıtalarla etrafa ‘ilm saçılıyor. Cehâlet denilen karanlık nev‘ nev‘ kitâb ve risale ve gazete şeklinde görülen meş‘ale ve kandiller sâyesinde nûr ü ziyâyâ tahvil ediyor. Ben de bu zulmeti aydınlatmağa çalışır küçük bir meş‘aleyim. İhtimâl gayet parlak avîzeler arasında benim ismim okunmak ve ehemmiyetim olmak ba‘id görülür. Fakat henüz ‘ilm ü maârif ziyâsıyla lâıykıyla tenvîr olunmamış olan evlerimizin tâ dâhline asılacağı cihetle epeyce fâ‘idem olur.

Bir millet ‘âilelerin birleşmesiyle hâsıl olur. ‘Âile kadın erkek ve çocuklarından mürekkebirdir. Bir şeyi terekkeb iden cüzlerden birinin ayrılıb diğerinin yerinde sebâtı aklın ve hikmetin kâbil değildir. Bir millet terakkî etmek ve ‘ilm ü fenn öğrenüb bunlardan tamamen istifâde edebilmek için ‘âileyi terekkeb iden cüzlerin birlikde terakkîsi ve iktisâb-ı ‘ilm eylemesi lazımdır. Bu sebebdan en büyük düşüncesi derin ‘âlimler bir milletin terakkîsini ve ‘ilm ü ma‘ârifden nasîbini anlamak için kadınlarının derece-i mâ‘lûmatına bakmalıdır derler. Hakikat bir millette kadınlar ne derece mâ‘lûmatlı olurlar ise âguş-ı tertîblerinde büyüyecek ve bilâhire milleti idare etmek terakkî itdirmek ve sa‘âdethâline çalışmak vezâ‘ifiyle mükellef olacak olan evlâd-ı vatan o mertebeye ‘âli hüsn-ü terbiye görür, faziletli ve ahlâk-ı hasene sahibi olarak büyür, mâ‘lûmat-ı ibtidâiyyeyi vâlîde-i müşfikasının tatlı lîsânından öğrenir, kendisinde gayet metîn ve sağlam bir terbiye ve ‘ilm-i esâs bulur.

Bir kadının terbiye ve ahlâkı ve mâ‘lûmatı ne kadar mükemmel olursa ‘âilesi halkının sa‘adet ve rahatı o derecede ilerüde bulunur. ‘Ailenin erkeği ve çocuklarının terbiyesi ve hânesinin idâresi mükemmel bir kadının yed-i iktidârında bulundugundan bu cihetleri düşünmeyerek hâricde terakkî ile millete büyük hizmetler itmeğe vazifesine dikkat eylemeğe muktedir olur ve isti‘dâd ve zekâsını kâmilan tefeyyüzüne hasr edebilir.

Bir kadın ne mertebeye tahsîl ve terbiye ile dirâyet ve nezâketine küşâyış vermiş ise hânesi içinde o nesnede hüsn-ü mu‘âşeret eksik olmaz ve dirliksizlik sonunda fenâ fenâ ahvâli netîce veren boş sözlerle nizâ‘lar görülmez.

İşte ben bir küçük risâle olmakla beraber bir ‘âile halkının ta‘lîm ve terbiyesinin tevsî‘ine yardım ider sözler söyleyerek hizmete çalışacağım. Bir milletin istikbâli ana babasının iki gözünün bebeği ve medâr-ı iftihâr ve sa‘âdeti olan etfâlin terbiye ve ta‘lîmi gibi mühim fenleri ve ‘ilmleri ‘âilelerimiz arasında intişâr itdirmeye çabalayacağım. Familyalar arasında ba‘zan en küçük bir sebep büyük dirliksizliği mûcib olur. Bir fenâ mu‘âmele hânümân söndürür. Ben ‘âile ‘umurunun en nâzik

cihetlerini tedkik ile Osmanlı 'âilelerine sa'âdethâli kapulandırmak dirliksiz ve düzensizliği tard itmek için yollar taharrî idüb musâhab tarzıyla muhterem kârî ve kârîelerime 'arz ideceğim ya'ni mühim 'âile mes'elelerini her fasl ile hükümler vereceğim.

Dünyada Hazret-i Allah insanlara cihânda en büyük devletden pek olan sıhhat hazinesini ihsân buyurmuşdur. İnsan hastalanur zamanında kadının ihtimâm ve mu'âvenetine en ziyâde muhtâctır. Bir vâlîde hem kendinin ve hem ciğerpâresinin ve hem de zevcinin sıhhatini gözetmekle mükelleftir. Kıymetdâr sıhhati muhafaza için âlimlerin 'ilm-i hıfz-ı sıhhat nâmıyla cem' itdikleri külliyyât-ı ma'lûmâtıdan ben 'âile halkının her biri için ayru ayru lâzım olanlarını ve cem'îyyete iktizâ idenlerini bildireceğim. Her hâlde merhamet ve dikkate şâyân ve ihtimâma muhtâc olan küçük yavrucakların muhafaza-yı sıhhati için sözler söyleyeceğim.

Bir büyük fen olan ev idâresine hasr-ı dikkat eyleyeceğim.

İşsizlik herkes ve bilhassa kadınlar için muzırdır. Kadınlar ne kadar zengin ve kibar olurlarsa yine faziletkârane meşgûliyet aramalıdırlar. Bunun için inâs mekteblerinde her sınıf tâlibâna nakış dersine dikkat itdiriliyor. Ben nakış muallimeliği de ideceğim. Örgü, sarma, kanave (?) (...) gibi bütün el işlerini sıra ile göstereceğim ve güzel ve zarîf örnekler de vereceğim. Kesim ve biçim içinde benim sahifelerimde birçok mâ'lûmât görülecektir.

Süs ve zînete pek mübtelâ olmak bir 'âilenin sa'âdethâline yıkımdır. Kadının fazilet ve hüsn-ü terbiyesine de dokunur. Lâkin mu'tedil bir zînet kadınların hilkat-i tab'îyyeleri iktizâsıdır. Ben bu noktayı da asla nazardan uzak bulundurmayaçağım.

Ben her türlü yemek ve tatlı pişirmek ve kurabiye ve pasta ve şekerleme yapmak ve reçel ve şurub kaynatmak yollarını dahi en mâhir işçilerin verdikleri mâ'lûmât mertebe irâe ideceğim. Bu suretle demek ki evlerinizdeki işçilerin ednâsı olacağım.

Çamaşırın gayet temiz yıkamak ve ütölemek, devşirmek ve kıymetli bir mendil veya havluyu kusurlu iden lekeleri çıkarmak için beyan ideceğim usuller ve terkiblerim hem çamaşırınızı yıkayanı ve hem de çamaşırların gayet nezafet ve taharetli olmasından dolayı sizi memnun ve hayran idecektir.

Bir evin idâre, intizâm, nezâfet hâsılı bi'l-cümle umur ve masâlihine dâir evâmîr-i mukaddese-yi İslâmiye ve 'adât-ı milliye-i Osmâniyye zerrece nazar-ı dikkatinden dûr tutulmayarak sâde ve iç sayfamız suretde yazılmış mevâddı neşre vâsitayım.

Ev halkı içinde okunabilecek ve fazilet-i 'ulüvv-i cenâb muhabbet-i mâderâne muhabbet-i vataniyye 'ulü'l emre ita'at hüsn ü mukaddeslerini kalblerde tahkîm kılacak manzûm ve mensûr asâr-ı edbiyye ve latîf makaleciklerimi ve bunlardan başka fıkralarımı ve devamlı hikâyelerimi her hâlde 'âile a'zâsından her birine lezzetle okunabileceğim zann-ı kavîsindeyim. Târihe 'âid bazı bahislerim ve fûnûn-ı lâzıme hakkındaki parçalarım da eğlenceli tarzda olacaktır.

Ruha lezzet veren ve ihtimâmlı tutılan musikî notaları vereceğim. Bu notalarım erbâ-i ‘asrın âsâr-ı meşhûresinden müntehâblarının alaturka ve alafranga olarak mâhir musikîşinâsımıza mahsusen bestelettirilmiş parçalardan ve güzel şarkılardan ve gayet meşhur havalardan ‘ibârettir.

Sâir lîsânlardan tercüme ve ahlâkımıza nisbetle tâ‘dil olunacak bendlerin güzel intihâb idilmesine ve bir ‘âile içinde kırâati asla can sıkımayacak sûrette bulunmasına çalışacağım.

Benim gibi münderecâtı bilhassa ‘âile re’islerine ve hanım kızlara ve umumiyetle ‘âilenin her azâsına mahsûs ve makarrı ‘âile arası olan bir yalanın emr-i tahrîri millet-i necb-i Osmâniye müzâraasında yetişmiş ve asâr-ı kalemiyeleri tanınmış hanımlar tarafından deruhde idilmiştir.

Osmanlı ‘âilelerinin ve hanımlarının terekübâtına ve iktisâbına fazilet ve mâlûmât itmesi hususuna yardım etmek hidmetiyle kendimi mükellef biliyorum ve bir de muhadderât-ı İslâmiyenin terekübât ve mâlûmâtını ve efkâr-ı ma‘ârif-i virânesini ‘aks itdirecek bir âyine olmak istiyorum.

Refâh ve terakkî-i milleti isteyen bir hayır-hâh ve bâ‘is-i kabz ve necât olan ilm ü mâ‘arif cidden tamîm ve tevsî‘ini arzu iden bir muhibb-i vatan tarafından her hâlde şâyan-ı sitâyîş ve takdîr olan şu vazîfe-i nâzikeyi heyet-i tahrîriyemi teşkil iden hanımlar hüsn ü suretle (...) çalışacaklarına şâhid olmak üzere nesh-i ‘atîyeyi ibrâz iderim.

Milletimiz için vücudları bâis iftihâr ve ilm ü hikmetleri her cihete şâmil büyük ‘âlimlerin eserlerini dahi parçalarını arasına ihtirâmla koymağa ve nazar-ı tashîhlerinden geçmeğe gayret ideceğim.

Hıfz-ı sıhhat parçalarını meşhûr doktorlarımızın muktedir kalemlerinden çıkartmak tashîhlerinden geçirtmek en ziyâde dikkat ideceğim bir cihettir.

El işleri ve dikiş parçalarını ve örneklerim kendilerinin hüsn ü tatbîklerine ‘îtimâd olunur nakış-ı sâirleri hanımefendiler tarafından intihâb idiliyor.

Hulâsa büyük ve küçük her ‘âile arasında güzel bir mevki‘ kazanmağa gayret ideceğim. Hanımefendilere güzel bir refika beyefendilere hânelerinin ve ‘âilelerinin sa‘âdethâlini istihsâl için yardım ider bir muâvin ciğerpâreleri evladına müşfik bir lala ve yâveri olacağım. Hanım kızlara piyano ve nakış muallimliği vesâir fenn-i lâzime tecessüslerini göstereceğim. Matbaha ve çamaşıra gireceğim ve ‘âile halkına güzel ve iç sayfa nasihatlerimle ve hikâyelerimle bir nedimeyim ve târif ideceğim ev idaresi usûllerimle de bir müdebbireyim.

Benim tekmiî cildim latîf resimlerimle güzel kâğıd ve müzeyyen tab‘ımla ve (...) sahalar üzerinde istifâdeyi bir tertîb olabilir. ‘Âile reisi tarafından hânesine bir nüshâm küçük cildim ise bayramlık bir hediye olur.

Suret-i tab‘ımın nefâsetine ve resimlerinin lezzetle temâşâ buyrulacak bir suretde olmasına dikkat ve hâricdeki ‘umur u hususât-ı sâireme nezâret etmek vazîfesini

dahi Osmanlu mecmuâlarının tertîb ve nefâsetce en müzeyyen ve mükemmeli bulunan *Mir'ât-ı Âlem* risâlesinin heyeti deruhde itmişdir. *Mir'ât-ı Âlem*'in intizâm ve nefâsetce nâil olduğu rağbet-i amme benim de suret-i hasenede tab' ve neşr olunacağıma kefildir.

Mevâd-ı idaremi deruhde iden heyetin 'âile halkı beyinde bir mevki'-i mühim işgâl eyleyeceğimi ve bir def'a okunmakla hükm ve ihtimâmdan sâkit olmayub dâim bir mu'ayene ve her vakit musâhabeye (...) bir refika olarak kalacağımı ve hanımefendilerin ellerinde gezeceğimi düşünerek nefâsetime (...) o mertebe dikkat ü ihtimâm göstereceğim zâhirdir. Zuhûrî tab'ı olan masârîf fevk-i idâreye karşı bir nüshamın kıymeti ancak beş guruşdan ibârettdir. Yine istenilen mahalle getürmek üzere bazı mevzu'larım vardır ki bana abone olan zevâta gönderilirüm.

Aboneliğin bir seneliği posta ve mevzi' ücretiyle beraber bir 'aded lira-i Osmânî'dir.

Bir nüshama el işleri için müteaddid örnekleri ve güzel bir de mûsikî notasını hâvî olduğu düşünülürse kıymetinin ne derecelerde ehven olduğu teslîm idilür. Bununla beraber bir 'âile için îfâ itdiğim hidemât pek çokdur. 'Âile reisi ve re'sine muavinlik itdiğim ev idâresi için kahya kadınlık hak gördüğüm ve mürebbiyelik ve muallimelik eylediğim mülâhaza buyrulursa bu kadar hidemât-ı mühimme ve sâireme karşı yalnız kendi üstüme ve başıma ve temizce ve zarîfçe meydana çıkması için sarf ideceğim ayda on guruş pek azdır.

Ben kendi kendümi bu kadar ta'rîf idebildim.

Parça Boğçası.

Ek I. Parça Boğçası

Ek II. "Bir Validenin Tesellisi" İsimli Yazı

Ek III. Parça Boğçası Kendisini Takdim Ediyor!

پارچه بوغچہ کی

ہر ایک برائی کوئی ایدہ اون سبھی کوئی جیسا۔ بر مجموعہ عالمہ ہم
 عثمانیہ عالمہ تربیت شافعیہ حیدر خدات حسنہ رہہ ہونکہ وزرہ ناسس اینیم
 اہہ وجود بھی ہونہی رہا رہو۔ دفعہ شامی و غنمی تخت عمامہ دہم جویو
 ہر ترکیبہ بادشہزادی لغتہ اندازہ ہرندہ ملک و مملکت فیض و ترقی سببی
 استمال انک و پوٹ کوچک و فارین ارکٹ عموم تہ صار و سٹ سعادت
 تانبہ انک چون عہدہ و رخت ہا ہونہی فدا ایدہ ہو۔ پس ہی مکتبہ آجیلو۔
 رہا رہہ و اخرتہ انسانی سعور و محنم قیلون علم و معارفہ کتبہ نصیون نامونہ
 کتابہ باجیلو۔ دیو دیو و سطر ارد اہر از علم حاجیلو۔ جرات دہدہ فرنگی
 نزع نزع کتابہ دیار و غزہ شکذہ کو یلڈن مستعد و قد جہر سایہ سندہ نو۔ و جایہ
 محول ایدہ۔ تہ یلڈن ایہ شہدہ جاسو۔ کوچک بر شہدیم۔ اہمال غایت پارہ آدہ کو
 آدہ سندہ ہم اسم او توئمہ و اہمسم اولوہ بعدہ کو۔ جو۔ فقط لہو علم و تار و جیسیدہ یقید
 نور اوئمسمہ اوئمسمہ اوئمسمہ تا دختہ آیدہ ہم جہدہ ایچہ فائدہ م او۔
 برکت عالمہ ترک بر شہدہ حاصل او۔ عالمہ فارین ارکٹ و ہر جہلڈن مرکبہ۔

